

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФАКУЛЬТЕТ ІСТОРІЇ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА МОДЕРНОЇ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН**

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
В.о. декана факультету історії та міжнародних відносин
доц. Віталій АНДРЕЙКО
“_1_” липня 2022 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**ІСТОРІЯ ТА КУЛЬТУРА КРАЇН
ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ ТА АМЕРИКИ НОВОГО ЧАСУ**

Рівень вищої освіти: **перший (бакалаврський)**
Галузь знань: **01 - Освіта /Педагогіка**
Спеціальність: **014 Середня освіта**
Предметна спеціальність: **014.03 Середня освіта (Історія)**
Освітня програма: **«Історія»**
Статус дисципліни: **обов'язкова**
Мова навчання: **українська**

Робоча програма навчальної дисципліни «Історія та культура країн Західної Європи та Америки нового часу» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (студентів 3-ого курсу денної та заочної форм навчання) спеціальності 014 Середня освіта, предметної спеціальності 014.03 – Середня освіта (Історія), освітньої програми «Історія», розрахована на 5-й (ранньомодерна історія) та 6-й (нова історія) семестри.

Розробник: доктор історичних наук, проф. Іван МАНДРИК

Робоча програма затверджена на засіданні
кафедри модерної історії України та зарубіжних країн
факультету історії та міжнародних відносин ДВНЗ «УжНУ»
Протокол № 11 від “10” червня 2022 року
Завідувач кафедри доц. Ігор ШНИЦЕР
“10” червня 2022 року

Схвалено науково-методичною комісією
факультету історії та міжнародних відносин
Протокол № 8 від “22” червня 2022 року
Голова НМК доц. Світлана МИШКО

©Мандрик І.О., 2022 р.
© ДВНЗ «Ужгородський національний університет», 2022 р.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 10,5	6,5 кр. (5-й семестр) 4 кр. (6-й семестр)	
Загальна кількість годин – 315 Всього аудиторних годин - 156	Рік підготовки: III-й курс	Рік підготовки: III-й курс
Кількість модулів – 4	Семестр	
Тижневих годин для денної форми навчання: – 5 (5 сем.) та 4 (6 сем.) самостійної роботи студента – 6	5-й, 6-й	5-й, 6-й
	Лекції:	
	112	46
	Практичні (семінарські)	
	44	-
Вид підсумкового контролю: семестровий	Лабораторні:	
Форма підсумкового контролю: 2 іспити в усній формі за екзаменаційними білетами	Самостійна робота:	
	159	269

2. МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета навчальної дисципліни «Історія та культура країн Західної Європи та Америки нового часу» - всебічне та ґрунтовне вивчення нової історії зарубіжних країн Західної Європи і Америки (ранньомодерний та модерний (новий) час).

Вивчення нової історії країн Європи і Америки посідає важливе місце у ході фундаментальної підготовки бакалаврів середньої освіти, які отримуватимуть кваліфікацію вчителів історії. У вітчизняній історичній науці проходить переоцінка пріоритетів, основна сутність яких полягає у переміщенні центру уваги з вивчення економічної історії, історії класових рухів та революцій, у бік політичного розвитку та культури, національно-визвольних змагань різних народів, духовного і державного життя, і в кінцевому підсумку, - до тенденції пов'язувати соціальне і культурне життя в єдине ціле. Висвітлення подій нового часу, традиційне для української та зарубіжної історичної науки, багато в чому потребує переосмислення та нових концептуальних підходів, тому у даній робочій програмі відображено різноманітні нові методологічні підходи (зокрема, синтез проблемного і країнознавчого принципів), зроблено наголос на збагаченні дисципліни проблематикою, пов'язаною з розвитком політичних процесів, суспільної думки, з тим, щоб показати їх реальну роль в історичному поступові; а також на тому, що саме з того часу, коли відбулися перші буржуазні революції, беруть свій початок такі епохальні поняття, як «національна ідея», «правова держава», «громадянське суспільство».

Завдання визначаються тим, що навчальна дисципліна «Історія та культура країн Західної Європи та Америки нового часу» зорієнтована на творче осмислення політичних, соціально-економічних та культурних досягнень країн Західної Європи і Америки у новий час, тобто від середини XV – початку XVI ст.ст. до кінця XIX — початку XX ст.ст.

Відповідно до освітньої програми «Історія», вивчення навчальної дисципліни «Історія та культура країн Західної Європи та Америки нового часу» сприяє

формуванню у здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти таких **компетентностей**:

1) Інтегральна компетентність:

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі середньої освіти, викладати історію (всесвітню та вітчизняну) в рамках середньої школи, розв'язувати задачі шкільного та вище шкільного рівня, розуміти сучасні тенденції історії та історичних процесів. Вміти застосовувати сучасні досягнення історичної науки та педагогіки для викладання в середній школі, що передбачає застосування певних теорій та методів відповідної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

2) загальні компетентності:

ЗК – 1. Вправність мислення. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу. Здатність робити смислові узагальнення та висновки, виявляти в інформаційних даних і концептах хиби та вразливі місця, суперечності та неповноту аргументації. Готовність до пізнання нового і неперервного навчання, до опанування нових знань і стратегій/способів мислення. Здатність раціонально організувати власну діяльність та ефективно використовувати час;

ЗК – 2. Розвиненість рефлексії. Здатність відрізнити суб'єктивні, спонтанні складові суджень від об'єктивних та аргументованих, вміти надавати перевагу останнім. Критичність і самокритичність мислення. Схильність до самоперевірки отриманих результатів, турбота про якісне виконання професійних завдань.

ЗК – 4. Мовно-текстологічна здатність. Аналіз та інтерпретація гуманітарного тексту: здатність виокремити та відтворити смислову структуру тексту, оцінити послідовність та валідність аргументації, виділити продуктивні ідеї. Порівняння змісту різних текстів, пошук та узагальнення інформації з досліджуваної проблеми. Навички написання аналітичних і публіцистичних гуманітарних текстів, реферування, створення систематизованих оглядів спеціальної літератури. Дотримання стандартів академічного оформлення тексту. Здатність використовувати (усно і письмово) державну мову в усіх сферах суспільного життя, читати фахову літературу іноземною, зокрема англійською мовою

ЗК – 5. Особиста ціннісно-вольова налаштованість. Інтелектуальне сумління, чесність у своїй справі та уникання симуляцій, плагиату та інших виявів недоброчесності. Розуміння необхідності відповідального ставлення до роботи, чіткого і своєчасного виконання обов'язків. Здатність працювати в колективі та самостійно, виявляти ініціативу, уникати некритичного слідування авторитетам. Здатність життєво та фахово реалізовувати себе на основі ціннісно-світоглядних надбань людства (зокрема сприйняття людини не як засобу, а як цілі та цінності), що нерозривно поєднана з навичками критичного мислення, опануванням і обстоюванням громадянських чеснот і прав, соціальною відповідальністю, а також патріотичним піклуванням про продуктивний розвиток держави і суспільства. Здатність розуміти світоглядні, правові, соціальні, економічні, культурно-історичні, духовно-моральні питання, що виходять за межі фахової спеціалізації, завдяки чому відповідально й ефективно діяти в різних суспільних контекстах, сприяючи позитивному розв'язанню нагальних проблем.

3) фахові компетентності:

ФК – 1. Здатність виявляти та опрацьовувати історичні джерела різних видів, аналізувати наукові тексти та узагальнювати цю інформацію;

ФК – 2. Здатність критичного усвідомлення зв'язків між теперішніми подіями та минулими процесами;

ФК – 3. Вміння створювати тексти однією з іноземних мов з використанням термінів, які прийняті в фаховому середовищі;

ФК – 4. Здатність до пошуку ефективних шляхів мотивації дитини до саморозвитку (самовизначення, усвідомленого ставлення до навчання).

ФК – 6. Вміння застосовувати принципи та методи педагогіки і психології у навчально-виховному процесі в середніх, професійно-технічних закладах та в системі післядипломної освіти;

ФК – 8. Здатність читати історичні тексти чи оригінальні документи рідною мовою; самостійно підсумовувати чи переписувати та каталогізувати інформацію;

ФК – 9. Вміння застосовувати сучасні методи викладання історії та суміжних дисциплін у навчальних закладах.

ФК – 10. Аналізувати передовий, новаторський педагогічний досвід та власний досвід роботи. Постійно займатися професійною самоосвітою та самовихованням. Корегувати та прогнозувати результати своєї навчально-виховної роботи;

ФК – 11. Формувати позитивне ставлення до вивчення історії та до суспільно-корисної діяльності;

ФК – 12. Знання місцевої історії, національної, європейської та світової історії у порівняльній перспективі;

ФК – 13. Здійснювати профорієнтаційну роботу

3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Передумовами вивчення навчальної дисципліни «**Історія та культура країн Західної Європи та Америки нового часу**» (ОК 19) є опанування таких освітніх компонентів (ОК) освітньої програми (ОП) «Історія»:

ОК 10 Історія та культура Античності

ОК 14 Історія та культура західноєвропейського середньовіччя.

ОК 15 Історія та культура середньовічної України

ОК 18 Історія та культура країн ЦСЄ в добу середньовіччя

ОК 20 Історія та культура ранньомодерної України

ОК 21 Історія та культура країн Азії та Африки нового часу

ОК 22 Історія та культура України нового часу

ОК 23 Історія та культура країн ЦСЄ доби нового часу

ВБ 14.1 Міжнародні відносини нового часу

4. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до **освітньої програми «Історія»** для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти предметної спеціальності 014.03 Середня освіта (Історія), вивчення навчальної дисципліни «**Історія та культура країн Західної Європи та Америки нового часу**» повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Знати відповідні складові навчального процесу та необхідну навчальну документацію.	ПРН 1
Знати застосувати знання методики викладання історії на практиці та розробити конспект уроку історії	ПРН 2
Використовувати різноманітні форми позаурочної та позакласної роботи з історії.	ПРН 3
Володіти навичками організації науково-дослідної роботи учнів та користуватися набутими історичними знаннями у виховній роботі з учнями	ПРН 4
Вміти організувати та оцінювати дискусію з певного масиву навчального матеріалу з історії України та всесвітньої історії	ПРН 6

Аналізувати наукові історичні праці, їх фактологічну та методологічну складові.	ПРН 7
Знати основні філософські категорії та поняття та аналізувати основні концептуальні підходи, що використовуються при періодизації вітчизняної та світової історії	ПРН 9
Вміти інтерпретувати історичні факти, враховуючи історичну ситуацію та пояснити за допомогою цивілізаційного методу особливості історичного розвитку України та країн Світу	ПРН 10
Вміння використовувати спеціальні історичні дисципліни при характеристиці історичних фактів	ПРН 11
Визначити значення політичних, економічних, культурних, духовних чинників в історичному процесі	ПРН 12
Володіти навичками джерелознавчого аналізу.	ПРН 13
Відтворити основний зміст окремих питань (проблем) вітчизняної та світової історії.	ПРН 14
Здійснювати адміністративно-господарську діяльність, яка сприятиме оволодінню знань і необхідних компетенцій в області історії, які сприятимуть виконанню завдань збереження історико-культурної спадщини і керівництво цими ресурсами	ПРН 15
Здатність оцінювати важливість матеріалу для конкретної цілі: аргументувати актуальність теми обраного наукового проекту (дипломної роботи), встановлювати її зв'язок з пріоритетними напрямками розвитку сучасної науки в Україні; критично оцінювати ступінь розробленості дослідницької проблеми та новизну отриманих результатів; чітко пояснювати мету, задачі, об'єкт, предмет та методи дослідження; узагальнювати результати дослідницької (дипломної) роботи та рекомендувати шляхи їх використання; робити висновки про результати діяльності осіб, спільнот та структур у конкретні історичні епохи; порівнювати здобутки наукових шкіл при вирішенні актуальних проблем історії	ПРН 16
Ідентифікувати визначні історичні постаті в контексті історії України та світової історії	ПРН 17

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «Історія та культура країн Західної Європи та Америки нового часу»:

Очікувані результати навчання	Шифр ПРН
Застосувати знання методики викладання всесвітньої історії на практиці, розробляючи конспекти уроків історії, та відповідних складових навчального процесу та іншої необхідної навчальної документації; й знати використовувати різноманітні форми позаурочної та позакласної роботи з історії нового часу.	ПРН 1, ПРН 2 ПРН 3
Володіння навичками організації науково-дослідної роботи учнів та користування набутими історичними знаннями у виховній роботі з учнями, а також вміння організувати та оцінювати дискусію з певного масиву навчального матеріалу з всесвітньої історії доби нового часу.	ПРН 4, ПРН 6
Здійснювати аналіз наукових історичних праць, їх фактологічної та методологічної складових, зокрема специфіки політичного, соціально-економічного та культурного розвитку окремих країн Західної Європи та Америки модерного часу	ПРН 7
Знання основних філософських категорій та понять та вміння користуватись науковою термінологією з нової історії; вміння аналізувати основні концептуальні підходи, що використовуються при періодизації вітчизняної та	ПРН 9

світової історії, та підперіодизації нового часу зокрема.	
Вміння інтерпретувати історичні факти, враховуючи історичну ситуацію та пояснити за допомогою цивілізаційного методу особливості історичного розвитку України та країн Світу, зокрема перебігу головних історичних подій та процесів в Західній Європі та Америки в новий час.	ПРН 10
Вміння використовувати спеціальні історичні дисципліни (архівознавство, бібліографія, археографія, джерелознавство, історіографія, історична географія та демографія, нумізматику, сфрагістику, геральдику, історична генеалогія, зброєзнавство) при характеристиці історичних фактів	ПРН 11
Вміння визначити значення політичних, економічних, культурних, духовних чинників в історичному процесі, діалектику реформ і революцій нового часу	ПРН 12
Володіння навичками джерелознавчого аналізу, працюючи над першоджерелами та будувати програму викладання і наукового дослідження історії народів Західної Європи та Америки в новий час; відтворення основного їх змісту, окремих питань (проблем) світової історії; співставляти, аналізувати і синтезувати інформацію різних історичних джерел з нової історії	ПРН 13, ПРН 14
Здійснювати адміністративно-господарську діяльність, яка сприятиме оволодінню знань і необхідних компетенцій в області всесвітньої історії, які сприятимуть виконанню завдань збереження історико-культурної спадщини і керівництво цими ресурсами	ПРН 15
Оцінювання важливості матеріалу для конкретної цілі: аргументувати актуальність теми обраного наукового проекту (дипломної роботи), встановлювати її зв'язок з пріоритетними напрямками розвитку сучасної науки в Україні; критично оцінювати ступінь розробленості дослідницької проблеми та новизну отриманих результатів; чітко пояснювати мету, задачу, об'єкт, предмет та методи дослідження; узагальнювати результати дослідницької (дипломної) роботи з модерної історії зарубіжних країн та рекомендувати шляхи їх використання; робити висновки про результати діяльності осіб, спільнот та структур у конкретні історичні епохи доби нового часу; порівнювати здобутки наукових шкіл при вирішенні актуальних проблем історії, а також вміння створити цілісну картину історичного процесу в Західній Європі та Америки в новий час	ПРН 16
Знати ідентифікувати видатних історичних особистостей періоду нового часу в контексті світової історії, оцінювати їх діяльність	ПРН 17

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни «Історія та культура країн Західної Європи та Америки нового часу» є:

- письмові стандартизовані тести в аудиторії;
- реферати (конспекти шкільних уроків з всесвітньої історії);
- презентації та виступи на студентських наукових заходах;
- інші види самостійної роботи та групових завдань.

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Форми поточного контролю: реферати із запропонованої тематики (кожному студенту індивідуально); презентації результатів виконаних завдань та досліджень з певних тем у вигляді конспектів уроків зі всесвітньої історії нового часу; студентські презентації та виступи на наукових заходах; проведення колоквиумів на предмет самостійно опрацьованої наукової та методичної літератури, джерел по даній навчальній дисципліні.

Форма модульного контролю: письмова контрольна робота за сформульованими і доведеними до студентів завданнями з двох питань, з використанням описового способу викладення інформації; стандартизовані тести в письмовій формі очно.

Форма підсумкового (семестрового) контролю: екзамен в усній формі за екзаменаційними білетами (для даної дисципліни: два іспити).

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 1)

Поточне оцінювання та самостійна робота															Модульна контрольна робота	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	T14	T15	50	100
4	2	2	4	5	3	2	2	3	3	5	5	2	3	5		

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 2)

Поточне оцінювання та самостійна робота											Модульна контрольна робота	Сума
T16	T17	T18	T19	T20	T21	T22	T23	T24	T25	50	100	
6	4	6	5	4	5	5	7	5	3			

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 3)

Поточне оцінювання та самостійна робота											Модульна контрольна робота	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	50	100
4	4	5	6	6	6	4	3	4	4	4		

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 4)

Поточне оцінювання та самостійна робота												Модульна контрольна робота	Сума
T12	T13	T14	T15	T16	T17	T18	T19	T20	T21	T21	T23	50	100
3	5	5	5	5	4	3	3	3	5	5	4		

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1		Модуль 2	
	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
Практичні (семінарські) заняття	6	30	6	30
Реферат (есе, презентація, конспект)	1	20	1	20
Модульна контрольна робота	1	50	1	50
Разом		100		100

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 3		Модуль 4	
	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
Практичні (семінарські) заняття	5	30	5	30
Реферат (есе, презентація, конспект)	1	20	1	20
Модульна контрольна робота	1	50	1	50
Разом		100		100

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

При оцінюванні модульної контрольної роботи враховується обсяг і правильність виконаних завдань:

- а) оцінка “відмінно” ставиться за правильне виконання всіх завдань;
- б) оцінка “добре” ставиться за виконання 75 % усіх завдань;
- в) оцінка “задовільно” ставиться, якщо правильно виконано більше 50% запропонованих завдань;
- г) оцінка “незадовільно” ставиться, якщо завдань виконано менше від 50 %.

Неявка на модульну контрольну роботу – 0 (нуль) балів.

Ці оцінки трансформуються в рейтингові бали у такий спосіб:

“5” – 45-50 балів;

“4” – 40 балів;

“3” – 30 балів;

“2” – 20 балів.

Неявка на МКР – 0 (нуль) балів.

Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю.

Відповідно до «Положення про порядок та методику проведення семестрових (курсівих) екзаменів і заліків в Ужгородському національному університеті» (затверджено Наказом Ректора ДВНЗ «УжНУ» № 698/01-17 від 08.05.2015 р.), знання здобувачів оцінюються як з теоретичної, так і з практичної підготовки за такими критеріями:

оцінку «відмінно» (90-100 балів, А) заслуговує здобувач, який: - всебічно і глибоко володіє навчально-програмовим матеріалом; - вміє самостійно виконувати завдання, передбачені програмою, використовує набуті знання і вміння у нестандартних ситуаціях; - засвоїв основну і ознайомлений з додатковою літературою, яка рекомендована програмою; - засвоїв взаємозв'язок основних понять дисципліни та усвідомлює їх значення для професії, яку він набуває; - вільно висловлює власні думки, самостійно оцінює різноманітні життєві явища і факти, виявляючи особистісну позицію; - самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності, виявив творчі здібності і використовує їх при вивченні навчально-програмового матеріалу, проявив нахил до наукової роботи;

оцінку «добре» (82-89 балів, В) заслуговує здобувач, який: - повністю опанував і вільно (самостійно) володіє навчально-програмовим матеріалом, в тому числі застосовує його на практиці, має системні знання в достатньому обсязі відповідно до навчально-програмового матеріалу, аргументовано використовує їх у різних ситуаціях; - має здатність до самостійного пошуку інформації, а також до аналізу, постановки і розв'язування проблем професійного спрямування; - під час відповіді допустив деякі неточності, які самостійно виправив, добирає переконливі аргументи на підтвердження вивченого матеріалу;

оцінку «добре» (74-81 бал, С) заслуговує здобувач, який: - в цілому навчальну програму засвоїв, але відповідає на екзамені з певною кількістю помилок; - вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, в

цілому самостійно застосовувати на практиці, контролювати власну діяльність; - опанував навчально-програмовий матеріал, успішно виконав завдання, передбачені програмою, засвоїв основну літературу, яка рекомендована програмою;

оцінку «задовільно» (64-73 бали, D) заслугоує здобувач, який: 8 - знає основний навчально-програмовий матеріал в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії; - виконує завдання непогано, але зі значною кількістю помилок; - ознайомлений з основною літературою, яка рекомендована програмою; - допускає на заняттях чи екзамені помилки при виконанні завдань, але під керівництвом викладача знаходить шляхи їх усунення;

оцінку «задовільно» (60-63 бали, E) – заслугоує здобувач, який: - володіє основним навчально-програмовим матеріалом в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії, а виконання завдань задовольняє мінімальні критерії. Знання мають репродуктивний характер;

оцінка «незадовільно» (35-59 балів, FX) – виставляється здобувачу, який: виявив суттєві прогалини в знаннях основного програмового матеріалу, допустив принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань;

оцінка «незадовільно» (0-35 балів, F) – виставляється здобувачу, який: - володіє навчальним матеріалом тільки на рівні елементарного розпізнавання і відтворення окремих фактів або не володіє зовсім; - допускає грубі помилки при виконанні завдань, передбачених програмою; - не може продовжувати навчання і не готовий до професійної діяльності після закінчення університету без повторного вивчення даної дисципліни.

При виставленні оцінки враховуються результати навчальної роботи здобувача протягом семестру.

Таблиця відповідності оцінок за різними шкалами

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою для екзамену
90-100	A	відмінно
82-89	B	добре
74-81	C	
64-73	D	
60-63	E	задовільно
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

6. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

6.1. Зміст навчальної дисципліни

Семестр : 5-й

Модуль №1

ЗАХІДНА ЄВРОПА ТА АМЕРИКА В XVI – СЕРЕДИНІ XVII СТ.

Тема № 1. ВСТУП ДО ІСТОРІЇ ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ ТА АМЕРИКИ В НОВИЙ ЧАС: ОСНОВІ ТЕНДЕНЦІЇ ПОСТУПАЛЬНОГО РОЗВИТКУ.

Предмет та об'єкт навчальної дисципліни. Поняття «нова історія» та «історія нового часу», «перехідна епоха», «ранній новий час», «ранньомодерна та пізньомодерна історія». Формаційно-стадіальний та культурно-цивілізаційний підходи. Роль Європи XVI – XIX ст. у

всесвітній історії. Світова експансія Європи та її основні складові. Відгалуження європейської цивілізації у Північній та Південній Америці, локальні цивілізаційні форми. Місце нового часу в історичному поступі людства. Проблеми періодизації з позицій традиційного та сучасного структурного підходу (концепція «довгого часу» та «різних швидкостей» Фернана Броделя).

Характеристика основних джерел з історії нового часу. Історіографія історії нового часу: основні концепції, підходи та дискусійні проблеми. Історичний зміст та дискусії навколо вузлових проблем нового часу.

Революції і реформи у модерні часи. Соціально-політичні кризи та системні дисбаланси у Європі першої половини XVI ст., середини XVII ст., кінця XVIII ст., середини XIX ст., початку XX ст. Революції та соціальні виступи в Нідерландах, Англії, Франції, Італії, Іспанії, Німеччині, США. Їхній характер, рушійні сили, загальні риси і особливості. Нові форми та склад масових рухів. Зростання ролі народних мас. Шляхи суспільної перебудови у новий час.

Реформи другої половини XVIII ст. у дусі «освіченого абсолютизму». Програма і мета реформ, їхні ініціатори і провідники. Сфери реформаторської діяльності. Підсумки політики «освіченого абсолютизму». Реформаторські концепції та спроби їхнього втілення у XIX – на початку XX ст.: парламентські реформи в Англії, ллойд-джорджизм, «Культуркампф» в Німеччині, «ера Джолітті» в Італії, «прогресивна ера» та «нова ера» у США, ліберальні реформи в інших країнах. Теорія і практика консерватизму, лібералізму, соціалізму.

Еволюція державних форм та суспільно-політичного ладу. Абсолютизм та піднесення бюрократії. Зміни в державному апараті. Влада в центрі і на місцях. Владні важелі церкви і сеньйорів, історична тенденція до зменшення їхнього впливу. Держава і церква. Секулярні процеси, антиклерикалізм та емансипація. Принципи віротерпимості та їхня імплементація у суспільній практиці. Переважання еволюційних форм внутрішньополітичного розвитку в Західній Європі і Північній Америці. Законодавчі новації і посилення тенденції правового регулювання. Кодекси Наполеона та конституційні акти. Формування націй і національних держав у Європі і Америці. Фактори та етапи процесу. «Довге» XIX ст. як ера націоналізму. Теоретики націоналізму.

Політична карта Західної Європи і Америки на початок нового часу. Системний характер і особливості міжнародних відносин в новий час. Еволюція міжнародно-політичних систем: Вестфальська, Віденська, «чудова епоха». Зміст і складові балансу сил. «Європейський концерт». Військові конфлікти та територіальні зміни. Кримська війна 1853-1856 рр. як «нульова світова війна». Велика війна 1914-1918 рр. – історичний злам глобального характеру.

Культурні процеси у модерну добу. Переважаюча роль церкви і релігії у духовному житті до початку нового часу. Система і зміст освіти. Рівень освіченості та його зростання. Університети. Демократизація освіти.

Народна культура, її складові частини. Народні свята, їх суспільна функція. Особливості масової свідомості. Європейське вільнодумство, форми його прояву.

Європейська ренесансна культура, та регіони її зародження. Італійський та Північний Ренесанс. Складові культури Відродження. Геніальні ренесансні митці: Рафаель Санті, Леонардо да Вінчі, Мікеланджело, Альбрехт Дюрер та інші. Крах середньовічного «космосу» та становлення нової картини світу. Деїзм та натуралізм як принципи ренесансного раціонального мислення. Критика культурного надбання середньовіччя. Еразм Роттердамський.

Наукова революція XVII ст. Розвиток астрономії, механіки, математики і формування механістичної картини світу. Відкриття природничих законів. Миколай Коперник, Галілео Галілей, Рене Декарт, Френсіс Бекон, Ісаак Ньютон, Йоганн Кеплер. Світоглядні зміни. Наукові дискусії. Вдосконалення дослідницького інструментарію. Поява наукових товариств. Раціоналізм, його проникнення у суспільну свідомість і художню творчість. Механіцизм у суспільній думці XVII – XVIII ст.

Просвітництво як європейський та американський ідейний рух. Його часові і географічні рамки. Соціально-політичні та ідейні джерела Просвітництва. Розвиток наукових знань. Енциклопедизм. Просвітництво і релігія. Основні риси просвітницької думки. Жанри просвітницької літератури. Погляди на людину. Теорія «природного права». Нова етика. «Категоричний імператив» Імануїла Канта. Концепція «ідеальної» держави. Соціальні та економічні концепції. Фізіократи. Англійська класична політекономія. Адам Сміт і Давид Рікардо. Просвітництво як теорія суспільної перебудови. Ідея прогресу. Різноманітні напрямки у просвітництві, його особливості в окремих країнах.

Романтизм та позитивізм. Класична німецька філософія. Космогонічна теорія Канта-Лапласа. Вплив романтизму на поступ гуманітаристики. Історизм. Народознавство. Прогрес «позитивних наук» у другій половині XIX ст. Позитивістська філософія. Відкриття у галузях хімії, фізики, астрономії, математики, біології, суспільствознавстві. Чарльз Дарвін та відкриття явища природного добору видів. Формування електродинамічної картини світу.

Основні течії у мистецтві та літературі. Барокко як художній напрямок. Класицизм. Ідейні та естетичні принципи художньої літератури та мистецтва. Розквіт класицизму у Франції XVII ст. Архітектурні шедеври епохи. Професійна музична культура. Виникнення оперного мистецтва та симфонізму. Італійська та французька опера. Віденська школа класичної музики. Виконавське мистецтво. Ампір, еkleктизм та функціоналізм як принципи і стилі архітектури XIX ст. Реалізм як домінуючий напрям у красному письменстві та мистецтві.

Місце історії та культури доби нового часу у шкільних курсах всесвітньої історії. Зміст, характер та способи викладання історії та культури країн Західної Європи та Америки нового часу в школі, тематичний зріз навчального матеріалу. Специфіка засвоєння історичних понять та набуття навчальних компетентностей з всесвітньої історії нового часу. Використання історичних джерел на уроках всесвітньої історії.

Тема № 2: ЕКОНОМІЧНИЙ ТА СОЦІАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ ТА АМЕРИКИ В МОДЕРНІ ЧАСИ

Демографічні процеси в Європі у новий час. Негативні наслідки соціальних катаклізмів: війн та епідемій. Ріст народонаселення, нерівномірність його розподілу в Європі. Вдосконалення інфраструктури та засобів охорони здоров'я. Міграція населення, її причини і напрями. Залюднення Америки та Австралії.

Взаємодія економічних, соціальних, політичних процесів. Співіснування різних форм виробництва у країнах Європи і Америки. Генеза капіталізму, його концепції. Роль колоніалізму в первісному нагромадженні капіталу. Регіони генези капіталізму. Капіталізм як специфічне європейське явище. Стадії капіталізму: від вільної конкуренції до корпоративних форм. Виникнення фінансово-промислових груп на зламі XIX-XX ст. Антимонопольне законодавство у США.

Розвиток матеріальної культури, науки, технологій і техніки в добу нового часу. Наука і технології як чинник соціально-економічного поступу. Раціоналізм західноєвропейської цивілізації. Розвиток систем та механізмів обміну інформацією у модерні часи.

Промисловість. Піднесення мануфактурного капіталізму. Роль торгового капіталу. Формування внутрішнього ринку. Прогресивні зміни у промисловості. Промисловий переворот, його господарські та соціальні наслідки. Ріст міжгалузевого і внутрішньогалузевого поділу праці. Гірничо-металургійна справа. Текстильне виробництво. Перехід до індустріального суспільства у провідних країнах Заходу (остання третина XIX – поч. XX ст.). Новий технічний досвід. Розвиток інженерної думки. Масове конвеєрне виробництво та його організація. Система Тейлора. Суднобудування і транспорт. Машинобудування. Електротехніка та енергетичні мережі. Апаратні пристрої та їхнє поширення. Хімічні технології.

Система світового капіталістичного господарства, її центри і колоніальна периферія. Становище торгівлі. Розвиток кредитної справи, страхування, поява біржової діяльності (товарної і фондової), біржові спекуляції. Формування світового ринку та його головні центри. Удосконалення засобів сполучення. Шляхи і засоби комунікації. Виникнення та швидкий розвиток залізничного транспорту. Суецький та Панамський канали. Мистецтво мореплавства. Пасажирське сполучення.

Аграрний лад Європи та Америки. Агрокультура і агротехніка. Розширення асортименту посівних культур. Удосконалення знарядь праці. Тваринництво. Спеціалізація сільськогосподарського виробництва. Різні типи аграрної еволюції. Аграрний дуалізм, його характерні риси. «Друге видання» кріпацтва в заельбській Європі. Капіталістичний лад у сільському господарстві. Рабовласницьке господарство у Південній і Північній Америці. Плантаційне рабство, його особливі риси у модерні часи.

Вплив економічних змін на традиційні прошарки міського і сільського населення в країнах Європи. Соціальні рухи в період мануфактурного капіталізму. Дворянство у XVI – XVIII ст., форми його пристосування до нових економічних умов. Становий лад. Формування і зміцнення буржуазії, її характерні риси. Соціальні зрушення внаслідок промислового перевороту та буржуазних революцій. Піднесення верств модерного суспільства: буржуазії та найманого робітництва. Зародження та розвиток соціальної активності робітників. Програми та форми соціального протесту, зростання рівня його організованості. Робітничі та соціалістичні групи і партії у політичній системі. Діяльність профспілок.

Тема № 3. ВЕЛИКІ ГЕОГРАФІЧНІ ВІДКРИТТЯ І ВИНИКНЕННЯ КОЛОНІАЛЬНОЇ СИСТЕМИ

Оцінка великих географічних відкриттів в історіографії. Концепція «зустрічі двох світів». Причини та передумови географічних відкриттів. Успіхи в науці і техніці. Засоби морської навігації. Пошуки торгових морських шляхів до Індії та Китаю. Відкриття португальців. Принц Енріке Мореплавець. Плавання Бартоломеу Діаша, Васко да Гама, Педру Алваріша Кабрала. Боротьба з арабами і колоніальні захоплення португальців у Перській затоці, басейні Південних морів та в Індії. Колоніальна політика Португалії. Географічні відкриття і колоніальні завоювання Іспанії. Подорож Христофора Колумба. Відкриття Америки. Перша навколосвітня подорож Фернана Магеллана. Поділи світу між Португалією та Іспанією. Умови Тордесільяського і Лерідського (Сарагоського) договорів. Конкіста. Завоювання Мексики та Перу. Специфіка колоніальної політики Іспанії. Католицька церква в Новому світі. Географічні відкриття другої половини XVI – першої половини XVII ст. Вихід на арену колоніального суперництва Республіки Сполучених провінцій, Англії та Франції. Етно-соціальні та демографічні наслідки колоніальної політики західноєвропейських країн у Новому світі. «Революція цін», її соціальні результати. Значення великих географічних відкриттів. Великі географічні відкриття та колоніальна політика в контексті міжнародних відносин.

Тема № 4. РЕФОРМАЦІЯ У ЄВРОПІ

Поняття «Реформації». Суть явища. Ідейні витoki та соціально-політичні передумови Реформації. Особливості економічного і політичного становища Німеччини на початку XVI ст. Спроби централізації Священної Римської імперії за Максиміліана I. Соціальна структура суспільства. Різке загострення соціальних протиріч. Селянські виступи кінця XV – початку XVI ст. Католицька церква в Німеччині напередодні Реформації. Опозиція католицизму. Гуманізм в Німеччині та його специфічні риси. Еразм Роттердамський, Йоганн Рейхлін, Ульріх фон Гуттен. Рицарське повстання. Причини його поразки. Основні положення реформаційного віровчення Мартіна Лютера. Неоднорідність Реформації. Формування напрямків Реформації: радикального (народного, селянсько-плебейського), бюргерського, королівського, князівсько-дворянського. Етапи німецької Реформації. Велика селянська війна 1524-1526 рр.: центри виступу, політичні програми, постаті лідерів. Вендель Гіплер.

Томас Мюнцер. Поразка селян та її наслідки для Німеччини. Аугсбурзьке віросповідання 1530 р. Філіп Меланхтон. Мюнстерська комуна. Інституційне оформлення протестантського релігійно-політичного табору. Універсалістська політика імператора Карла V та його ставлення до Реформації. Шмалькальденські війни та їхні наслідки. Рішення Аугсбурзького сейму 1555 р. Провал католицько-універсалістського політичного проекту Карла V. Програма секуляризації у протестантських князівствах Німеччини. Завершення процесу формування віросповідних основ лютеранства та церковної структури «аугсбурзького обряду». Анабаптизм.

Поширення лютеранства в країнах Європи та зародження інших реформаційних віровчень. Їхні представники, основні вимоги, способи їх виконання. Ульріх Цвінглі та Реформація у Швейцарії. Проповідницька діяльність Жана Кальвіна та зміст його віровчення. Женева при Кальвіні. Історичне значення швейцарської Реформації та її вплив на політичний розвиток країни. Реформація і швейцарська гуманістична культура. Теофраст Бомбаст Парацельс. Королівський варіант Реформації в Англії, країнах Скандинавії, історичні обставини його втілення в життя. Формування англіканської церкви. Пресвітеріанство в Англії та Шотландії, його віровчителі та соціально-політична база. Реформація і релігійні війни у Франції, їхні соціально-політичні контексти.

Контрреформація, або католицька контрреформа. Створення Ордену єзуїтів. Ігнатій Лойола. Тридентський собор 1545-1563 рр., його хід та рішення. «Індекс заборонених книг». Суперництво тенденцій католицького оновлення та повернення до реакції. Релігійний поділ Європи та строкатість конфесійної палітри Німеччини, Швейцарії та інших країн. Релігійна толерантність та релігійне дисидентство.

Тема № 5. ТЕНДЕНЦІЇ ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ ІТАЛІЙСЬКИХ ДЕРЖАВ У РЕНЕСАНСНУ ДОБУ (КІНЕЦЬ XV – XVI ст.).

Політична карта Італії наприкінці XV – XVI ст. Відкриття неаполітанської спадщини. Італійські війни 1494-1559 рр., еволюція їхнього змісту та розстановки сил. Економічний розвиток Італії. Розвиток торгово-лихварського капіталу та мануфактурної промисловості. Причини економічного спаду наприкінці XVI ст. Соціально-політична структура італійських держав. Італійські сеньйорії. Ренесансні «тирани». Папська область. Ренесансні папи. Неаполітанське королівство. Венеціанська олігархічна республіка. Регіональний абсолютизм. Соціальна боротьба. Реформація і контрреформація в Італії. Культура Італії у XV – XVI ст. Гуманізм та його локальні центри. Неоплатонізм та Цицероніанізм. Політична думка. Ніколо Макіавеллі, Франческо Гвіччардіні. Соціальна утопія. Томазо Кампанелла. Розвиток натурфілософії та природознавства. Джованні Піко делла Мірандола. Галілео Галілей та Джордано Бруно. Етичні погляди Лоренцо Валли. Жанри літератури. Балтазар Кастільоне про ренесансну соціальну етику. Поетична та літературознавча творчість П'єтро Бембо. Лодовіко Аріосто. Мистецтво Високого Ренесансу. «Титани Відродження». Леонардо да Вінчі. Мікеланджело. Рафаель Санті. Маньєризм та раннє бароко в Італії. Музика і театр, його сюжети, персонажі та жанрові різновиди. Італійська карнавальна культура.

Тема № 6. ФРАНЦУЗЬКА МОНАРХІЯ У ДОБУ РЕФОРМАЦІЇ ТА СТАНОВЛЕННЯ АБСОЛЮТИЗМУ (XVI – ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XVII ст.).

Кінець незалежності Бургундії. Французька централізована монархія за правління Людовіка XI. Включення Бретонського герцогства до складу монархії Валуа. Економічне відновлення країни після Столітньої війни. Аграрний лад. Мануфактура і цехи. Особливості первісного нагромадження. Соціальна структура суспільства. Феодальна аристократія. Дворянство. Бюргерство. Плебейство. Селянство. Духовенство. Початок формування абсолютизму у Франції. Франциск I. Участь в Італійських війнах. Переслідування протестантів у Франції. Створення гугенотської партії, її соціальний склад. Кальвінізм як ідеологія аристократичної опозиції. Соціально-політичні мотиви діяльності гугенотів та Католицької Ліги у Франції. Королева Катерина Медічі. Початок та етапи гугенотських воєн.

Різке загострення релігійно-політичного протистояння. Варфоломійська ніч. «Війна трьох Генріхів». Паризька ліга 1585 р. Загроза іноземної інтервенції. Перемога Генріха Наваррського. Завершення та наслідки гугенотських воєн у Франції. Нантський едикт. Політичні гарантії віротерпимості та гугенотської автономії.

Внутрішня і зовнішня політика Генріха IV. Французька монархія в першій половині XVII ст. Теорія «природних кордонів». Активізація колоніальної політики. Кардинал Рішельє – перший міністр Людовіка XIII. Абсолютна монархія і стани французького суспільства. Роль дворянства. Політична консолідація. Війна з гугенотами 1621-1629 рр. та положення Едикту милості.

Вплив Ренесансу та раціоналістичних доктрин на культуру Франції в XVI – першій половині XVII ст. Гійом Бюде та його студії з античної літературної та правової класики. Заснування Колеж де Франс. Франсуа Рабле. Сюжети творчості Агриппи д'Обіньє. Філософська думка у Франції. Мішель Монтень. Рене Декарт, його філософські та математичні студії.

Тема № 7. «ЗОЛОТИЙ ВІК» ІСПАНСЬКОГО АБСОЛЮТИЗМУ У XVI – XVII ст.

Державне об'єднання Арагонського та Кастильського королівств. Відвоювання Гранадського емірату та завершення Реконкісти. Іспанія у складі імперії Карла V Габсбурга. Загострення становища в країні на початку XVI ст. Повстання міських комун Кастилії (комунерос). Причини і наслідки поразки руху. Економічний розвиток Іспанії в XVI ст. і вплив на нього колоніальних захоплень. Места. Державний лад та особливості іспанського абсолютизму. «Імперія, де ніколи не заходить сонце». Вигнання євреїв та морисків. Роль церкви. Іспанська інквізиція. Португалія в XVI ст. Правління Жоана III. Припинення Авіської династії та іспансько-португальська унія.

Зовнішня і внутрішня політика Філіпа II. Перемога біля Лепанто. Дон Хуан Австрійський. Посилення деспотичних тенденцій іспанського абсолютизму. Перенесення столиці королівства до Мадриду. Символічне значення Ескоріалу. Економічний занепад Іспанії у другій половині XVI – XVII ст., його причини і прояви. Державні дефолти. Правління останніх королів Габсбурзької династії. Розквіт фаворитизму. Герцог Лерма. Граф-герцог Оліварес. Відновлення державної незалежності Португалії і прихід до влади Браганцької династії. Правління Жоана IV та Педру II. «Війни Реставрації». Втрата Іспанією значення великої держави після Тридцятирічної війни. Конфлікт із Францією. Піренейський мир.

Культура Іспанії в X – XVII ст. Іспанський гуманізм. Мовознавчі студії Антоніо Небріхи. Хуан Луїс Вівес. Літературна творчість Мігеля Сервантеса де Сааведри. Іспанська драма. Лопе де Вега. «Золотий вік» іспанського живопису. Художня естетика творів Дієго Веласкеса, Ель Греко, Франсіско Сурбарана та інших митців.

Тема № 8. НІДЕРЛАНДИ У XVI – ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XVII ст. БУРЖУАЗНА РЕВОЛЮЦІЯ ТА УТВОРЕННЯ РЕСПУБЛІКИ СПОЛУЧЕНИХ ПРОВІНЦІЙ.

Бургундський шлюб ерцгерцога Максиміліана Габсбурга та інкорпорація нідерландських провінцій до габсбурзьких володінь. Державно-політичний лад Нідерландів при Габсбургах. Інститут статхаудерів. Прерогативи Генеральних штатів. Економічний розвиток у XVI ст. Господарське районування. Участь у світовій торгівлі та розвій мануфактурної промисловості. Поземельні відносини та аграрне підприємництво. Соціальні наслідки економічних змін. Реформаційний рух в Нідерландах і поширення кальвінізму. Посилення феодально-католицької реакції при Філіпі II. Маргарита Пармська та плакати проти єретиків. Упровадження податку алькабали. Закриття гирла Шельди. Початок визвольного руху та іконоборче повстання. «Дворянський компроміс». Вільгельм Оранський. Терористичний режим герцога Альби в Нідерландах. Кривава рада. Страта лідерів аристократичної опозиції. Другий етап визвольної боротьби в Нідерландах. Лісові та морські гези. Повстання 1572 р. у північних провінціях. Нарада у Дордрехті. Здобуття Брілле.

Політика принца Оранського і дворянської еміграції. Антиіспанський рух на півдні. «Гентське умиротворення». Початок третього етапу визвольної війни. Арраська та Утрехтська унії. Поразка визвольного руху в південних регіонах країни. Утворення Республіки Сполучених провінцій на півночі країни. Продовження Восьмидесятирічної війни.

Піднесення Республіки Сполучених провінцій у першій половині XVII ст. Стрімкий економічний поступ та колоніальна експансія. Ост-Індська компанія. Работоргівля. Витиснення Португалії з архіпелагів у Південних морях. Консолідація державно-політичного ладу Республіки. Соціально-політична боротьба. Основні політичні угруповання. Відновлення військових дій. Участь Республіки Сполучених провінцій у Тридцятирічній війні 1618-1648 рр. Вестфальський мир 1648 р. Підсумки Восьмидесятирічної війни за незалежність. Перше безстатхаудерне правління у Голландії. Регентство Яна де Вітте. Протистояння «регентів» та оранжистів. Боротьба з Англією за торгово-морську першість. Негативний вплив Навігаційного Акту 1651 р. на голландську торгівлю. 1672 рік як «рік лих». Відбиття англо-французького вторгнення. Адмірал Міхіель де Рюйтер. Підсумки англо-голландського суперництва. Становище Іспанських Нідерландів у XVII ст.

Культура Нідерландів у XVI – XVII ст. Нідерландські провінції як центр Північного Відродження. Еразм Роттердамський, його літературна та філософська творчість. Гуго Гроцій. Поступ природознавства та натурфілософії. Християн Гюйгенс. Антоні ван Левенгук. Філософська система Баруха Спінози. «Золотий вік» голландського та фламандського живопису у XVII ст.: його жанрові різновиди та представники. «Малі голландці». Рембрандт ван Рейн. Стилїстика живопису Пітера Пауля Рубенса. Творчі парадокси Пітера Брейгеля. Символізм творчості Єроніма Босха.

Тема № 9. ФОРМУВАННЯ ТА РОЗКВІТ АБСОЛЮТИЗМУ У ТЮДОРІВСЬКІЙ АНГЛІЇ У XVI ст.

Економічна стабілізація королівства по завершенню Війни Червоної та Білої троянд. Аграрний розвиток і соціальні зміни на селі. Початок аграрного перевороту. Огороджування в Англії, його соціальні наслідки. Криваве законодавство проти експропрійованих. Структура і організація ремесла і торгівлі. Становлення абсолютизму в Англії, його типологічні особливості. Роль парламенту у тюдорівську епоху. Правління Генріха VIII. Акт про супрематію, політичні обставини його ухвалення. Королівська реформація в Англії. Контрреформація за Марії Тюдор. Єлизаветинське релігійне врегулювання. Англїканська церква. Абсолютизм і радикальна реформація. Джон Нокс. Методи політичної пропаганди і управління. Економічна політика Єлизавети I. Торгівля і колоніальна експансія Англії. Заохочення піратства. Колонізація Ірландії. Політична ситуація в Шотландському королівстві. Регентство Марії Гіз. Пресвітеріанська аристократія. Правління Марії Стюарт. Конфліктність англо-шотландських відносин. Різке загострення англо-іспанських протиріч. Розгром іспанської «Непереможної армади». Соціально-економічна і політична криза кінця XVI ст.

Англїйська ренесансна культура у XVI ст. Пізня готика та її архітектурні шедеври. Томас Мор як найяскравіший представник англїйського гуманізму. «Утопія», її зміст. Розквіт англїйського театру та літературно-драматичної творчості. Лондонський театр «Глобус». Вільям Шекспір, значення його літературного спадку у розвитку світової культури. Жанр історичної драми. Філософські конотації трагедії «Гамлет». Естетика раннього бароко.

Тема № 10. ДВІ АНГЛІЙСЬКІ РЕВОЛЮЦІЇ XVII ст. ТА ЇХНЄ ІСТОРИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ.

Правління перших Стюартів в Англії. Посилення абсолютистських тенденцій монархічної влади. Фаворитизм. Герцог Бекінгем. Релігійна політика Карла I. Генеза капіталізму. Аграрні відносини та продовження політики огороджувань. Особливості соціального ладу. Буржуазно-дворянська опозиція. Піднесення «джентрі». Пуританізм.

Конфлікти зі Стюартами. Шотландське повстання. Народні рухи. Наростання суспільного невдоволення і передумови революції. Виникнення революційної ситуації. Скликання Довгого парламенту.

Початок революції (1640-1642 рр.). Початковий етап революції. Склад і політика Довгого парламенту. Страта графа Страффорда. Встановлення революційної влади. Суспільно-політичні угруповання в революції. Роль народних мас. «Велика ремонстрація». Ірландське повстання.

Перша громадянська війна. Причини поразок армії парламенту. Олівер Кромвель і армія «нового зразка». Битва при Незбі (1645 р.). Законодавство Довгого парламенту. Вирішення аграрного питання. Боротьба за поглиблення революції. Джон Лільберн. Позиція пресвітеріан. Програма Індепендентів. Левелерський рух. «Народна угода». Перша чистка парламенту. Подальше піднесення революції.

Друга громадянська війна. Роль народних мас і левелерів. «Прайдова чистка» парламенту. Проголошення республіки і страта короля Карла I (1649 р.).

Індепендентська республіка (1649-1653 рр.), її соціальна база. Внутрішня політика республіки. Народний сектантський рух. «Справжні левелери». Джерард Уінстенлі та дигери, їхня соціальна програма та практика діяльності.

Поневолення Ірландії. Роль ірландського питання в історії Англійської революції. Завоювання Шотландії. Зовнішня політика і війни з Голландією. Навігаційний Акт 1651 р.

Криза республіки. Розпуск «охвістя» Довгого парламенту. Становлення Протекторату Кромвеля, його сутність. «Знаряддя управління» (1653 р.). Внутрішня і зовнішня політика. Криза військової диктатури. Військовий переворот генерала Монка та Реставрація Стюартів.

Неоабсолютистські тенденції політики Карла II та Якова II. Наростання опозиції. «Славна революція» 1688 р. в Англії, її характер та особливості. Вільгельм III Оранський. Habeas Corpus Act та становлення громадянського суспільства. Історичні підсумки двох Англійських революцій XVII ст. Англійська та зарубіжна історіографія революцій та революційної доби. Вігська і торійська школи. Тематика досліджень Крістофера Хілла.

Розвиток політичної думки в Англії у XVII ст. Політичні вчення в часи революції: Т. Гоббс та його політико-правова концепція держави. Перехідні конотації символічних образів «Втраченого раю» Джона Мілтона. Теоретик «класичного республіканізму» Джеймс Гаррінгтон. Етико-філософське вчення Джона Локка.

Тема № 11. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ XVI – ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XVII ст. ТРИДЦЯТИЛІТНЯ ВІЙНА.

Великі географічні відкриття, трактування їхнього значення у культурно-цивілізаційному поступі Західної Європи по теренах світу. Зруйнування індіанських імперій та політичної системи майя. Розв'язання іспансько-португальських територіальних проблем та розмежування сфер впливу. Розширення європейської експансії на нові регіони світу. Колонії у Новому світі, на Сході та в Африці. Зміна глобальних торговельних шляхів. Піднесення Іспанії. Італійські війни 1494–1559 рр., їхні передумови та привід. Їхне переростання з локального у всеєвропейський конфлікт. Положення мирного договору в Като-Камбрезі 1559 р. Наслідки війн для Італії. Боротьба Іспанії та австрійських Габсбургів проти Османської імперії. Іспано-англійська боротьба за морські комунікації. Поразка «Непереможної армади» 1588 р. та її наслідки. Історична тенденція до консолідації національних держав у вигляді абсолютних монархій. Локальний князівський абсолютизм в Німеччині та Італії. Перекроювання кордонів.

Правління імператорів Габсбурзької династії у другій половині XVI – на початку XVII ст. Рудольф II та спроби рекатолизації. Загострення релігійно-політичного протистояння католиків та протестантів. Причини та передумови Тридцятилітньої війни. Наростання суперечностей між великими європейськими державами на релігійно-політичному ґрунті на початку XVII ст. Євангелічна унія та Католицька Ліга. Політичні союзники Габсбургів. Періодизація Тридцятилітньої війни 1618-1648 рр. та зміна складу її учасників. Перебіг

військових дій. Нові способи військової організації, стратегії і тактики. Військово-технічні аспекти. Альбрехт Валленштейн як полководець. Розорення німецьких земель. Жакіття війни. Вихід на європейську арену Швеції. Густав II Адольф. Особливості позиції Французької монархії. Вестфальський мир 1648 р., його положення. Визнання Швейцарського союзу та незалежності Нідерландів. Закріплення роздробленості Німеччини.

Модуль 2

КРАЇНИ ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ І АМЕРИКИ З СЕРЕДИНИ XVII – XVIII ст.

Тема № 12. СТАНОВЛЕННЯ ПАРЛАМЕНТСЬКОЇ МОНАРХІЇ ТА КЛАСИЧНОГО КАПІТАЛІЗМУ В АНГЛІЇ У XVIII ст.

Соціально-економічний розвиток країни. Перемога лендлордизму в аграрній сфері. Велика капіталістична оренда. Парламентські огорожування. Доля дрібного землеволодіння. Піднесення мануфактури у першій половині XVIII ст. Формування внутрішнього ринку. Зовнішня торгівля. Работоргівля. Фінансова система. Соціальна структура суспільства. Проблема пауперизму та пияцтва.

Розвиток інститутів парламентської монархії у першій половині XVIII ст. «Гнилі містечка». Статус конституційного монарха. Панування угруповання вігів, їх внутрішня і зовнішня політика. Унія Англії і Шотландії (1707 р.). Участь Англії у європейських війнах. Активізація колоніальної експансії. Здобуття Гібралтару та Ямайки.

Особливості англійського раціоналізму та просвітництва. Дж. Локк, Т. Гоббс, Д. Толанд, Д. Свіфт. Художня культура епохи Просвітництва (В. Хогарт, Т. Гейнсборо).

Передумови промислового перевороту. Його технічна й соціальна сутність. Виникнення фабрики як виробничої одиниці. Фабрично-заводські центри і промислові регіони. Формування промислової буржуазії і робітничого класу. Соціальне становище і перші виступи робітників. Луддити. Виникнення тред-юніонів. Зростання промислового населення. Удосконалення засобів сполучення. Історичне значення промислового перевороту, історіографія проблеми. Англійська класична політекономія про походження і джерела суспільного багатства. Погляди Адама Сміта і Давида Рікардо.

Політична криза 1760 – 1780-х років. Опозиція правлінню вігів. Політика короля Георга III. Буржуазно-демократичний радикалізм. Перегрупування у партіях вігів і торі. Політика Англії в колоніях. Початок завоювання Індії. Ост-Індська компанія та її адміністративна організація. Прийняття для Ірландії «Акту про відречення». Колонізація Австралії.

Тема № 13. АНГЛІЙСЬКІ КОЛОНІЇ У ПІВНІЧНІЙ АМЕРИЦІ (XVII – XVIII ст.).

Заснування Лондонської і Плімутської купецьких компаній та їхня роль у колонізації Північної Америки. Виникнення першого англійського поселення у Вірджинії. Поземельні відносини. «Експорт» у Новий Світ напівфеодалного латифундизму. Формування засад плантаційного господарства та економічне піднесення колоній. Експорт тютюну. Стримуючі фактори прискореної колонізації континенту. Ландшафтно-кліматичні особливості та індіанське сусідство. Повстання Н. Бекона 1676 р., його історичні контексти. Перші війни з індіанцями за спірні території (1622-1634, 1636-1637, 1675-1677 рр.). Початок работоргівлі та плантаційного рабства. Етнічне змішання та асиміляція.

Місія «Мейфлауера» 1620 р., факти і легенди. Угода батьків-пілігримів, її ідейні принципи та політичні положення. Початок масштабної пуританської колонізації Північної Америки. Іміграційна хвиля 1630-1643 рр. Нова Англія. Заснування колоній Массачусетса, Коннектикуту, Нью-Гемпшира, Род-Айленда. Колонізація північноамериканського Півдня. Мерленд, Північна і Південна Кароліна, Джорджія. Просування іспанців у Північній Америці і відкриття Флориди, басейну Міссісіпі, Нью-Мексико, Каліфорнії.

Адаптація англійських колоністів до місцевих умов та освоєння території. Швидкий розвиток плантаційного господарства та його юридичне оформлення. Роль скватерів у становленні фермерського господарства. Соціальні зрушення і формування буржуазно-

підприємницької та фермерської верстви. Бостон як економічний і політичний центр північноамериканських колоній. Зростання оборотів торгівлі. Торгова політика метрополії та Закони про мореплавство. Демократизм суспільного життя. Наслідки «Славної революції» 1688 р. для колоній. Повстання Я. Лейстера у Нью-Йорку. Упровадження засад виборності формування влади. Утвердження республіканізму в Род-Айленді та Коннектикуті. Культурно-освітній розвій колоній, поширення шкільної і поява закладів вищої освіти. Релігійне життя і розквіт проповідництва.

Посилення колонізаційних процесів у Північній Америці, їхні фактори та обставини. Фактор вільної землі і його вплив на соціально-економічний розвиток колоній. Просування на захід континенту. Зростання руху скватерів. Закон 1763 р. про заборону оселятися за Алеганськими горами. Виселення злочинного елементу з метрополії. Наростання потоку релігійних дисидентів: французьких гугенотів, британських католиків, німецьких лютеран. Строкатість етно-демографічних характеристик іммігрантів. Б. Франклін про німецьку колонізацію. Наростання ксенофобії та релігійної нетерпимості. Репресивне законодавство проти ересей у Колонії Массачусетської затоки. Протирічивий поступ демократії в адміністративному управлінні та суспільному житті колоній. Господарське районування та виробнича специфікація. Розвиток торгових зв'язків між колоніями. Аграрне підприємництво Півдня і світовий ринок. Посадження найманої праці і плантаційного рабства. Колонії і британська метрополія.

Відновлення французького просування у Північній Америці на початку XVII ст., його напрями. Проникнення у басейни річок Св. Лаврентія та Міссісіпі. Експедиції Самюеля де Шамплена. Заснування поселень Порт-Рояль, Квебек та Монреаль. Луїзіана і заснування Нового Орлеану. Значення хуτροвої торгівлі та інтереси французького торгового капіталу. Зміни в характері адміністративного управління Нової Франції. Причини її застійного господарського розвитку. Війни з ірокезами та їхні наслідки. Піднесення колонії за губернаторства Жана Талона. Спроби перетворення її у самодостатнє прибуткове підприємство.

Загострення англо-французького суперництва у Північній Америці як відлуння ситуації у Європі. Указ короля Карла II про торгівлю в районі Гудзонової затоки. Англо-французькі війни кінця XVII-XVIII ст., хід та результати. Положення Утрехтського та Паризького мирних договорів щодо володінь у Північній Америці. Втрата Академії, Землі Руперта, Квебека та Ньюфаундленду. Перехід Луїзіани під іспанську юрисдикцію. Нова Шотландія. Тактика британської корони у Квебеку. Специфіка суспільної структури і франко-англійські етно-соціальні антагонізми. Указ англійської корони 1763 р. та Квебекський акт від 2 травня 1774 р.

Російська колонізація Північної Америки. I Камчатська експедиція Вітуса Беринга. Початок проникнення на Аляску. II Камчатська експедиція В. Беринга та Олексія Чирікова. Промислове та географічне обстеження території Аляски та Алеутських островів. Картографування місцевості. Значення експедицій Григорія Шеліхова 1780-х рр. у налагодженні торгового обміну з місцевим населенням регіону. Заснування постійного російського поселення в м. Кадьяк. Адміністративно управлінські новації. Торгово-промислові компанії. Утворення Російсько-Американської компанії (РАК) і утвердження режиму монопольної торгівлі.

Тема № 14. ПЕРША АМЕРИКАНСЬКА РЕВОЛЮЦІЯ ТА УТВОРЕННЯ США.

Передумови виступу Північноамериканських колоній Англії проти метрополії. Посилення економічних і політичних протиріч між колоніями і метрополією після Семилітньої війни. Протекціоністська митна політика британського уряду. Закон про мореплавство 1767 р. Наростання штучного торгового дефіциту. Піратство та контрабанда. Промислова політика метрополії, її характер і цілі. Закон про капелюхи та Закон про залізо. Успіхи розвитку американської промисловості. Спроби упровадити автономний грошовий обіг і реакція Лондона. Закон про гербовий збір 1765 р. та Закони Тауншенда. Установлення

прямого оподаткування товарів першої необхідності. Наростання протесту проти політики економічної політики метрополії. Акциз на чай.

Формування північноамериканської нації. Американське Просвітництво як ідейна основа протестних настроїв. Бенджамін Франклін, Томас Джефферсон, Томас Пейн та положення його памфлету «Здоровий глузд» (1776 р.).

Етапи Першої Американської революції (1775-1783 рр.). Початок збройної боротьби північноамериканських колоністів. «Бостонське чаювання». Проголошення «Декларації незалежності», її історичні положення. Питання про рабство. Демократичні перетворення в ході революції. Військові дії у 1775-1781 рр. Становище в армії. Поразки та успіхи у Війні за незалежність. Джордж Вашингтон як полководець і політик. Формування інституційних основ американської державності: народного представництва, уряду, монетного двору, банку. Міжнародне становище США, об'єднання колоністів проти Великої Британії. Активізація пошуку дипломатичної підтримки. Потенційні союзники американців. Дипломатичні місія Б. Франкліна у Парижі. Незалежність 13 колоній: Массачусетсу, Нью-Гемпширу, Коннектикуту, Род-Айленду, Нью-Йорку, Нью-Джерсі, Пенсильванії, Делаверу, Меріленду, Вірджинії, Північної і Південної Кароліни, Джорджії. Здобуття території навколо Великих озер. Версальський мирний договір (1783 р.) і міжнародне визнання незалежності США.

Загострення соціально-економічних суперечностей після війни. Повстання Данієля Шейса. Становлення державності США, Створення єдиного національного уряду. Дискусії навколо форми державного устрою, їхній зміст та учасники. Кредо «федералістів». Роль Олександра Гамільтона у просуванні ідеї федералізму. Від «Статей конференції» до Конституції 1787 р., її зміст та характер. Поправки до Конституції. «Білль про права».

Особливості американської революції, її підсумки, історичне значення й оцінки в історіографії.

Тема № 15. НІМЕЦЬКІ ЗЕМЛІ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XVII – XVIII ст. ПІДНЕСЕННЯ ПРУССІЇ.

Наслідки Тридцятирічної війни 1618-1648 рр. і закріплення політичної роздробленості Німеччини. Вестфальська система. Регенсбурзький рейхстаг 1653 р. Князівський абсолютизм та міські республіки. Спустошення країни та її господарський занепад. «Друге видання» кріпацтва. Становище окремих регіонів. Піднесення курфюрств Бранденбург та дому Гогенцоллернів. Об'єднання Бранденбургу та герцогства Пруссії. Юліх-Клевська спадщина. Внутрішні реформи та зовнішня політика «Великого курфюрста» Фрідріха-Вільгельма I. Перетворення Пруссії у королівство. Консолідація країни за «короля-солдата» Фрідріха I. Укріплення військового потенціалу та мілітаризація. Міграційна політика. Стиль правління та культурний розвиток. Релігійна толерантність.

Пруссія і Прагматична санкція Карла VI 1713 р. Участь у війні за «австрійську спадщину» 1740-1748 рр. Здобуття Сілезії. Правління Фрідріха II та політика «освіченого абсолютизму». Ставлення до просвітницьких ідей та дружба з Вольтером. Піднесення Пруссії до рангу великої держави. Зовнішньополітичні комбінації та союзи. Реформи і військово-будівництво. Політика меркантилізму. Пруська мануфактура і розвиток ремесла та торгівлі. Юнкерське землеволодіння. Становище селянства. Пруссія у Семилітній війні 1756-1763 рр. Союз німецьких князів 1785 р. як протиположність впливові Габсбургів. Підсумки правління Фрідріха II.

Саксонія і Баварія як впливові німецькі регіональні держави у другій половині XVII – XVIII ст. Господарське становище та соціальний лад. Участь правлячих династій у великій європейській грі. Саксонські курфюрсти і польська корона. Правління Августа II та Августа III. Розквіт фаворитизму. Саксонія у війні за польську спадщину 1733-1735 рр. Баварський курфюрст Карл Альбрехт. Його правління як імператора Священної Римської імперії Карла VII. Саксонія і Баварія у «системі рівноваги» у Німеччині. Привід та результати війни за «баварську спадщину». Розмін територій за умовами Тешенського миру.

Піднесення німецької науки, культури і мистецтва у «Століття Просвітництва». Центри німецької просвітницької культури. Значення Ваймара як «німецьких Афін». Філософія та наукове знання. Готфрід Вільгельм Ляйбніц. Філософія історії у концепції Йоганна-Готфріда Гердера. Філософська система Імануїла Канта. Релігійно-етична думка. Пієтизм. Прогрес освіти. Університети, академії, гімназії, наукові товариства і часописи. Геттінгенський університет та його іноваційний характер. Академічна свобода. Йоганн-Людвіг Шльоцер. Розквіт німецького Просвітництва у другій половині XVIII ст. Посилення національно-патріотичної складової у духовних процесах. Мовні дискусії і боротьба з класицизмом. Творчість Готгольда Ефраїма Лессінга та Фрідріха Клопштока. Ідейний рух «Буря і натиск», його принципи і представники. Літературно-драматичний спадок геніальних Йоганна-Вольфганга Гьоте і Фрідріха Шіллера. Піднесення німецької класичної музики і симфонізму. Йоганн-Себастьян Бах. Георг Фрідріх Гендель. Барокова опера та інструментальні твори Дітріха Букстехуде та Йоганна Адольфа Гассе. Німецька консервативна думка. Юстус Мьозер. Виникнення регіоналістики і локальної історії.

Тема № 16. ФОРМУВАННЯ БАГАТОНАЦІОНАЛЬНОЇ ІМПЕРІЇ ГАБСБУРГІВ ТА ЇЇ РОЗКВІТ ЗА ДОБИ «ОСВІЧЕНОГО АБСОЛЮТИЗМУ» (ДРУГА ПОЛОВИНА XVII-XVIII ст.).

Територія і система управління у володіннях Габсбурзького дому на середину XVII ст. Соціально-економічний лад, його регіональні особливості. Правління Леопольда I, його внутрішня і зовнішня політика. Протистояння із Францією. Альянс 1689 р. Рівікський мир 1697 р. Боротьба проти турецької загрози. Облога Відня 1683 р. Створення Священної Ліги. Успіхи союзної коаліції. Принц Євгеній Савойський як полководець. Визволення Угорщини. Положення Карловацького мирного трактату 1699 р. і територіальні придбання австрійського дому. Участь у війні за «іспанську спадщину» та її підсумки. Встановлення австрійського правління у південній частині Нідерландів.

Економічний і соціально-політичний розвиток Австрійської імперії у XVIII ст. Становище Угорщини та Трансільванії у складі монархії Габсбургів. Національно-визвольна війна 1703-1711 рр. Ференц Раковці II. Військові успіхи куруців. Поразка національного руху. Сатмарська угода та її умови. Боротьба за національну культуру та політичні права угорців. «Прагматична санкція» Карла VI 1713 р. Прихід до влади Марії-Терезії. Війна за «австрійську спадщину» 1740-1748 рр. Втрата Сілезії. Суперництво з Пруссією за вплив у німецьких справах. Губертусбурзький мир 1763 р. і «система рівноваги». Збереження імператорської влади за Габсбургами. Війни з Османською імперією та посилення впливу Австрії на Балканах. Пожаревацький мир 1718 р. Здобуття Банату та Белграда. Приєднання Буковини. «Військовий кордон» і гранічари.

Австрійський «освічений абсолютизм». Реформи Марії-Терезії та Йосифа II, їх напрями, зміст та історичне значення. Участь Австрії у трьох поділах Речі Посполитої. Розвиток культури та освіти. Поширення стилів бароко, рококо та класицизму в архітектурному будівництві. Терезіанська естетика. Результати шкільної реформи. Розквіт австрійської музичної школи. Геніальні композитори-класики: Йозеф Гайдн, Вольфганг Амадей Моцарт, Людвіг ван Бетховен.

Тема № 17. ДЕРЖАВИ ПІВДЕННОЇ ЄВРОПИ У КІНЦІ XVII – XVIII ст.

Іспанія. Втрата Іспанією статусу великої держави після Тридцятирічної війни. Економічний і політичний занепад країни у XVIII ст. Іспанія та її колонії. Причини, хід та наслідки війни за «іспанську спадщину». Втрата італійських та нідерландських володінь. Боротьба Філіпа V з місцевим сепаратизмом. Скасування обласних привілеїв «фуерос». Остаточна централізація королівства. Військові і фінансові реформи. Урядування кардинала Джуліо Альбероні. Розвиток елементів капіталізму у XVIII ст. Аграрні відносини. Правління Карла III і реформи «освіченого абсолютизму». Централізація та уніфікація управління державою. Соціально-економічні новації і вплив економічних доктрин меркантилізму та

фізіократів. Сприяння освіті та відкриття нових навчальних закладів. Вигнання єзуїтів. Сприятливі та гальмівні фактори реформаторської політики. Майорати та латифундизм в аграрній сфері. Места. Слабкість буржуазії, формування ліберально-дворянської ідеології. Особливості іспанського Просвітництва: принципи, ідейні позиції, яскраві представники.

Становище **Португалії** у XVIII ст. Участь у війні за «іспанську спадщину». Союз з Англією. Господарське піднесення. Розвиток промислів і торгівлі. Протекціоністська економічна політика графа Ерісейри. Поява мануфактури. Розвиток колоніального господарства у Бразилії. Видобуток корисних копалин. Посилення абсолютизму за правління Жоана V. Успіхи у дипломатичному посередництві та зростання міжнародного впливу Португалії. Особливості політики «освіченого абсолютизму» за Жозе I. Енергійна реформаторська політика уряду маркіза Помбала. Економічне піднесення країни. Розбудова армії і флоту. Прогрес в освіті та науках. Наслідки Лісабонського землетрусу 1755 р. Боротьба з фрондерством аристократії та обмеження впливу клерикалів.

Італія у XVII – на початку XVIII ст. Державна роздробленість. Іспанське панування. Роль папства. Переміщення торговельних шляхів та економічний занепад. Спад промислового виробництва, аграризація. Рефеодалізація та її причини. Позиції та інтереси лихварсько-банківського бізнесу. Погіршення становища населення. Пауперизація та бандитизм. Повстання Мазаньєло в Неаполі 1647-1648 рр. Поширення вільнодумства.

Зміни у державно-політичному ладі Італії XVIII ст. Правління Карла Бурбона в Неаполі. Падіння ролі папства та Венеціанської республіки в європейській політиці. Зростання народонаселення. Пожвавлення економіки та його обмежені масштаби. Зміцнення капіталістичною укладу у другій половині XVIII ст. Мануфактури, товарно-грошові відносини на селі. Сеньйоріальні пережитки та вплив аристократії як головні гальмівні фактори економічного поступу. Вільнодумство та просвітницькі ідеї в Італії, їхня соціальна база. Мілан і Неаполь як провідні центри просвітницького руху. Чезаре Беккарія та його ідеї по гуманізації правосуддя і пенітенціарної сфери. Твір Джамбатісти Віко «Основи нової науки про загальну природу націй» як квінтесенція італійського Просвітництва. Обмежений характер просвітницького руху. Розвиток італійської барокової культури у її класичних формах. Драматургія і театр, сюжети і герої літератури. Карло Гольдоні. Карло Гоцці. Італія як батьківщина оперного жанру. Клаудіо Монтеверді. Розквіт італійського музичного мистецтва у XVIII ст. Найвизначніші пам'ятки італійського бароко і класицизму. Лоренцо Берніні. Видатні майстри італійського живопису XVII – XVIII ст. Караваджо та його школа. Академії і заклади по підготовці професійних митців.

Тема № 18. ДИНАМІКА ІСТОРИЧНОГО ПОСТУПУ ДЕРЖАВ ПІВНІЧНОЇ ЄВРОПИ У РАНЬОМОДЕРНІ ЧАСИ (XVI – XVIII ст.).

Данія. Особливості соціально-політичного ладу на початку в XVI ст. Монархія і станове представництво. Реформи Крістіана II. Скасування кріпацтва «ворнедскаб». Дворянське землеволодіння. Орендні відносини. «Графські чвари» 1530-х рр. Королівська Реформація в Данії. Боротьба за панування на Балтиці у другій половині XVI – на початку XVII ст. Цілі участі у Лівонській війні. Піднесення абсолютизму за правління Крістіана IV. Данія в першій половині XVII ст. Участь у Тридцятилітній війні. Результати протистояння зі Швецією і послаблення країни. Мирні договори в Роскілле 1658 р. та Копенгагені 1660 рр. Завершення юридичного оформлення данського абсолютизму. «Королівський закон» 1665 р. Систематизація права і бюрократизація управління. Участь Данії у Великій Північній війні 1700-1721 рр. Мирний договір у Фредріксборзі. Російські гарантії територіальної недоторканності 1731 р. Господарський поступ країни у XVIII ст. Поширення мануфактурного виробництва. Політика меркантилізму. Судноплавство і колоніальна торгівля. Вест-Індська, Африканська та Азійська торгові компанії.

«Освічений абсолютизм» у Данії. Реформи Йоганна Фрідріха Струензе. Кронпринц Фредерік та ліберальне угруповання дворянства. Адміністративні перетворення і бюрократизація державного управління. Спроба упровадження німецької мови. Судова

реформа, її прогресивний характер. Зрушення в аграрній сфері. Обмеження кріпацтва. Заохочення промисловості і торгівлі. Перехід до ліберальної торгової політики. Відмова від работоргівлі. Закон про бідних – як один з перших актів соціального законодавства.

Швеція. Політико-правове становище Швеції на зламі XV – XVI ст. Соціальний лад та становий поділ суспільства. Становище селянства та міських верств. Аристократія та шляхетська верства. Регентство Стена Стуре молодшого. Піднесення боротьби за розірвання Кальмарської унії. «Стокгольмська кривава лазня» (*Stockholms blodbad*). Звільнення від данського панування. Королівська Реформація у Швеції. Проповідницька діяльність Олауса Петрі. Консолідаційні реформи Густава I Вази. Перехід від станової монархії до абсолютної. Роль станового представництва. Політична нестабільність за спадкоємців Густава I Вази. Детронізація Сигізмунда III. Зовнішня політика Швеції у XVI – першій половині XVII ст. Конфлікти з Данією за панування на Балтиці. Польсько-шведський союз. Наслідки Лівонської війни. Участь у подіях Смути у Московії. Столбовський мир 1617 р. Піднесення країни за правління Карла IX та Густава II Адольфа. Утвердження абсолютизму. Військові та господарські реформи. Централізація та професіоналізація державного апарату. Участь Швеції у Тридцятилітній війні. Успіхи шведської зброї. Територіальні здобутки за умовами Вестфальського миру.

Регентство королеви Христини. «Шведська імперія» у статусі великої держави (1648-1721 рр.). Війни та дипломатичні комбінації. Зростання впливу у європейських справах. Союз з козацько-гетьманською державою. Вторгнення до Речі Посполитої. Врегулювання відносин з Данією, Реччю Посполитою і Московією. Олівський і Кардиський трактати. Укріплення абсолютистського ладу за «самодержавного монарха Божою милістю» Карла XI. Особа та принципи правління короля Карла XII. Велика Північна війна 1700-1721 рр. Перебіг військово-дипломатичних подій. Полтавська поразка 1709 р. Ніштадський мир з імперією Петра I. Дипломатичне врегулювання із сусідами. Наслідки поразки Швеції.

Кризовий розвиток шведського абсолютизму у XVIII ст. Обмеження монархічного правління та «ера свобод», її соціально-політичний зміст. «Форма правління» 1720 р. Зростання ролі риксдагу і утвердження парламентсько-монархічного ладу. Закон 1723 р. «Партія патріотів» (ковпаків) та її лідер граф Арвід Горн. Урядування партії «капелюхів» та невдачі її політики. Війна з Росією і втрата частини Фінляндії. Династійна криза 1751 р. Відновлення абсолютистського режиму за правління Густава III. Політичний переворот і «Форма правління» 1772 р. Монарх і парламент. «Освічені» реформи. Перетворення у владному апараті. Встановлення свободи віросповідання та емансипація євреїв. Гуманізація судочинства та пенітенціарної сфери. Зовнішня політика і дипломатія. Війна з екатерининською імперією 1788-1790 рр.

Соціально-економічний прогрес у XVII – XVIII ст. Зміни у становищі селянства. Поширення орендних відносин. Селянська реформа Юхана III. Шведське ремесло і розсіяна мануфактура. Розвиток залізобудівної та зброярської справи, кольорової металургії. Військово-промисловий комплекс. Цеховий Статут 1621 р. Боротьба з Ганзою. Розвиток судноплавства та участь у міжнародній торгівлі. Внутрішній ринок. Політика протекціонізму у XVIII ст. Закон «Продукт-плакат» 1724 р. Спроба упровадження паперових грошей і проблема інфляції. Економічна політика Густава III. Заохочення хутірського землеволодіння та освоєння нових земель. Свобода хлібної торгівлі. Упровадження риксдалера.

Норвегія. Закріплення панування данських королів. Дансько-Норвезька унія, її засади. Ліквідація суверенних державницьких інститутів. Соціально-економічний та культурний застій. Особливості норвезької Реформації. Економічний підйом Норвегії у XVII – XVIII ст. Скасування залежності від Ганзи. Розвиток суднобудування, рибальства, лісового промислу. Патріархальні риси соціальної структури країни.

Фінляндія. Становище Фінляндії в складі володінь шведської корони. Заснування Гельсінкі. Складність умов економічного розвитку. Торгівельний примус. Лютеранська Реформація. Мікаель Агрікола. Народний рух кінця XVI ст. «Довга війна» 1570-1595 рр. Приєднання Карелії за Столбовським миром 1617 р. Наслідки російсько-шведських воєн

XVIII ст. Маріонеткове королівство Фінляндія 1742 р. Специфіка соціальної структури країни.

Ісландія, Фарерські острови та Гренландія, їхній політичний статус. Своєрідність соціально-економічного розвитку у складі Данії. Відмова данської корони від Оркнейського та Шетландського архіпелагів.

Оновлення духовного життя Північної Європи у ранньомодерну добу. Вплив Реформації і становлення національних мов. Розвиток освіти, науки і мистецтва. Тіхо Браге. Поширення книгодрукування. Університетське життя.

Тема № 19. ВЕСТФАЛЬСЬКА СИСТЕМА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН 1648-1789 рр.

Мирні переговори в Оснабрюці та Мюнстері. Положення мирних договорів та параметри Вестфальської системи міжнародних відносин. Піднесення Франції і Швеції. Закріплення політичної роздробленості Німеччини. Зміни у системі міжнародних відносин після буржуазних революцій у Європі. Вплив на зовнішню політику економічних, династичних, релігійних, загальнодержавних інтересів. Боротьба Англії за першість на морях і в торгівлі. Навігаційний акт 1651 р. Послаблення позицій Голландії у морській торгівлі і в колоніях. Війни Франції при Людовіку XIV як спроба встановлення французької гегемонії у Європі. Теорія «природних кордонів». Війна за «іспанську спадщину» і послаблення міжнародної ролі Франції. Втрата Іспанією ролі великої держави. Боротьба за Балтику: зростання міжнародної ролі Росії за Петра I.

Нова розстановка сил у Північній та Східній Європі у середині XVIII ст. Посилення Пруссії, австро-пруські протиріччя. Війни за «австрійську спадщину» та за «баварську спадщину». Семилітня війна 1756-1763 рр. та її наслідки. Війна за «польську спадщину». Три поділи Польщі. Експансія Османської імперії у Південно-Східній Європі у XVII ст. Облога Відня. Утворення Священної Ліги, її склад. Війна 1683-1699 рр. Витиснення турків з Центральної Європи. Кримські та Азовські походи. Карловацький конгрес 1699 р. Константинопольський трактат. «Східне питання» у XVIII ст. Протиріччя великих держав на Балканах і Близькому Сході.

Вплив Американської революції та Війни за незалежність США на міжнародні відносини. Ліга озброєного нейтралітету. Зміни у міжнародних відносинах 80-х рр. XVIII ст. Формування колоніальної системи. Створення колоніальних імперій європейських держав. Відмінності колоніальних систем. Рабство у колоніях. Англо-французьке суперництво у Європі та за її межами.

Тема № 20. ФРАНЦУЗЬКИЙ АБСОЛЮТИЗМ У XVII-XVIII СТ.: ВІД ПРАВЛІННЯ «КОРОЛЯ-СОНЦЯ» ДО ПЕРЕДРЕВОЛЮЦІЙНОЇ КРИЗИ.

Становище Франції після Тридцятилітньої війни. Регентство Анни Австрійської. Кардинал Джуліо Мазаріні. Економічне піднесення XVII ст. Сільське господарство. Аграрні відносини. Дискусії навколо проблеми капіталістичного укладу у французькому селі. «Аграрна школа» в історіографії. Іван Лучицький. Ремесло. Мануфактури. Франція як виробник еталонних предметів розкоші. Торгівля та колоніальні експедиції. Меркантилізм як принцип економічної політики. Урядування генерального контролера фінансів Жана-Батиста Кольбера. Податкові новації. Гальмівні фактори економічного поступу. Поглиблення кризи сеньйорального ладу. Соціальна структура суспільства, його становий поділ. Аристократична фронда та її наслідки. Розквіт абсолютизму при Людовіку XIV. Королівський двір і бюрократичний апарат. «Сонячна система» французького абсолютизму. Будівництво Версалю. Війни і становище Франції у Європі. Взірцевий характер французької військової науки. Французька дипломатія. Протестні народні рухи, їхні причини та характер.

Франція на рубежі XVII – XVIII ст. Невтішні наслідки участі у війні за «іспанську спадщину». Регентство Філіпа Орлеанського. Абсолютизм Людовика XV. Розквіт

фаворитизму. Маркіза де Помпадур. Наростання економічних труднощів, демографічної кризи та соціальної напруги. Провал спроб фінансово-економічних реформ.

Присмерк «старого порядку» у Франції за правління Людовика XVI. «Мадам дефіцит». Невдача реформаторських починань та поглиблення системної соціально-політичної та бюджетно-фінансової кризи. Особливості аграрних відносин у Франції напередодні революції кінця XVIII ст. Вимоги селянства. Відставка міністра фінансів Жака Неккера. Наростання протестних настроїв у суспільстві. Активізація буржуазії і вимоги реформ. Збори нотаблів 1787 р. Революційні ситуація 1780-х рр. Ідейна підготовка революції. Памфлет абата Сієса «Що таке третій стан?».

Розквіт французької культури. Класицизм XVII ст. Архітектура, живопис та скульптура. Ніколя Пуссен. Грандіозні проекти парково-палацових комплексів. Поширення стилю рококо. Антуан Ватто. Класицистська драма і театр. Творчість Жана Расіна та П'єра Корнеля. Сюжети комедій Жана-Батиста Мольєра. Музичне мистецтво та опера. Жан-Батист Люлі. Танець та імідж французького абсолютизму: сучасні концепції і трактування. Балетне мистецтво.

Тема № 21. ФІЛОСОФСЬКІ І СУСПІЛЬНІ ТЕОРІЇ ТА ІДЕЇ «СТОЛІТТЯ ПРОСВІТНИЦТВА» У ФРАНЦІЇ.

Соціальне, політичне та ідейне підґрунтя французького Просвітництва. Подальший розвиток раціоналістичної філософії XVII ст. Освоєння світу та географічні подорожі. Жан-Франсуа Лаперуз. Природознавство та натурфілософія. Астрономічна теорія Канта-Лапласа. Система класифікації видів Жана Луї Леклерка Бюффона. Теорія градацій Жана-Батиста Ламарка. Фізико-математичні науки і відкриття Жозефа-Луї Лагранжа. Французька академія. Погляди на людину, суспільний прогрес та «ідеальну державу». Прогрес як поступ «наук, мистецтв і ремесел». Філософські та соціально-політичні ідеї Вольтера. Антиклерикалізм. Літературна творчість Вольтера. Політико-правове вчення Шарля-Луї Монтеск'є. «Про дух законів». Прагматичні теорії та практики Просвітництва: енциклопедисти (Дені Дідро, Клод-Адріан Гельвецій, Жан Лерон д'Аламбер) та фізіократи (Ан Робер Жак Тюрго, Франсуа Кене, Віктор Мірабо). Філософські, соціально-педагогічні та політичні погляди Жан-Жака Руссо. Теорія суспільного договору. Радикальні та утопічні суспільно-політичні концепції «Століття Просвітництва»: Жан Мельє та Габріель Бонно де Маблі.

Тема № 22. ЕПОХАЛЬНЕ ЗНАЧЕННЯ ФРАНЦУЗЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ КІНЦЯ XVIII СТ.: ЕТАПИ, ХІД ПОДІЙ І НАСЛІДКИ.

Перший період революції. Скликання Генеральних штатів, початок їх роботи. Проголошення Національних зборів. Установчі збори. Символічне значення взяття Бастилії. Народні виступи у провінції. Похід жінок на Версаль. «Великий страх» та масова еміграція аристократії. Конституційні монархісти при владі. Законодавчі збори. «Декларація прав людини і громадянина», її положення. Політичні та соціальні перетворення. Діяльність Оноре Габрієля Рікеті Мірабо і Жильбера Лафайєта. Ідея верховенства нації і принцип народовладдя. Нова державна система. «Ніч чудес». Початок вирішення аграрного питання у перший період революції: порівняння політики жирондистів та законодавства якобінців. Революція і церква. Конституція 1791 р.

Постаті визначних лідерів революції Максиміліана Робесп'єра, Жана-Поля Марата, Жоржа Дантона. Народні товариства, політичні клуби, преса. Політичний егалітаризм. Розвиток селянського руху у провінції. Контрреволюційні змови. Революція і Європа. Створення I-ї антифранцузької коаліції.

Варенська криза і виникнення республіканського руху. Розкол у середовищі якобінців. Фельяни. Питання про війну та її початок. Революційно-патріотичне піднесення. Криза конституційної монархії. Повстання 10 серпня 1792 р.

Встановлення республіканського ладу. Жирондисти. Скинєння монархії. Нове аграрне законодавство. Початок терору. Вторгнення інтервентів. Вересневі вбивства, їх

оцінка. Перемога при Вальмі. Встановлення республіки. Розкол республіканського табору. Жирондисти і монтаньяри, їхні лідери. Анахарсис Клоотц. Питання про нову конституцію. Невдала спроба встановити режим ліберальної демократії. Розвиток народного руху, революційне насилля. Вересневі вбивства 1792 р. Санкюлоти, їх погляди на соціальну і політичну рівність. Питання про «максимум цін».

Повстання у Вандеї, його соціальний склад та політичні цілі. Війна з якобінською коаліцією. Ідея «природних кордонів» Франції. Боротьба Гори і Жиронди. Повстання 31 травня – 2 червня 1793 р. у Парижі.

Якобінська диктатура. Громадянська війна. Конституція 1793 р. Аграрне законодавство. «Тимчасовий революційний порядок управління». Політична система якобінської диктатури. Секції та Комуна Парижа. Державне регулювання економіки. Розмах терору. Соціальні й етичні ідеали якобінців. Дехристианізація і революційні культури. Дискусії з політичними опонентами навколо проблем релігійної політики. Впровадження революційного календаря та соціально-побутові новації.

Радикальні народні рухи. «Скажені» та їхні лідери. Жак Ру. Жак-Рене Ебер і демократичний склад Клубу кордельєрів. П'єр Гаспар Шометт як лідер санкюлотів. Проблема двовладдя у політичній системі. Боротьба фракцій серед якобінців. Падіння ебертистів і дантоністів, їх страта. Організація оборони країни, перелом у ході війни. Вантозькі декрети та їхнє втілення в життя. Криза і падіння якобінської влади. Переверот 9 термідора II-го року Республіки. Якобінська диктатура та діяльність її лідерів в історіографії. Оцінки якобінського терору.

Від Термідору до Брюмера. Франція після перевероту 9 термідора. Ліквідація надзвичайного режиму. Зміни у складі Конвенту. Економічне становище. Поступове відновлення господарського життя. Народні повстання у жерміналі і преріалі. Виступ роялістів. Конституція III-го року Республіки (1795 р.).

Режим Директорії. Поль Баррас. Внутрішня і зовнішня політика. Боротьба з антифранцузькою коаліцією. Перевероти 18 фрюктідора V-го року та 30 преріалю VII-го року. Зміна складу Директорії. Грахх Бабеф і «Змова в ім'я рівності». Піднесення генерала Наполеона Бонапарта. Італійський та єгипетський походи. Криза режиму Директорії. «Політика гойдалок». Державний переверот 18 брюмера VIII року (1799 р.).

Історичні підсумки і наслідки французької революції. Проблема розриву і спадковості історичного розвитку. Французька революція в історіографії.

Тема № 22. ПІДНЕСЕННЯ НАПОЛЕОНА БОНАПАРТА І РЕЖИМИ КОНСУЛЬСТВА ТА ІМПЕРІЇ. НАПОЛЕОНІВСЬКІ ВІЙНИ У ЄВРОПІ.

Франція в період Консульства та Імперії. Конституція VIII року (1799 р.). Статус Першого консула. Особистість Наполеона Бонапарата та характеристика його політичних поглядів та ідейних позицій. Проголошення Французької імперії і коронація Наполеона Бонапарта. Бонапартистський режим та його соціополітичний вимір. Врегулювання відносин з Римом. Конкордат з папою Пієм VII. Внутрішня політика. Боротьба з опозицією і діяльність таємної поліції. Жозеф Фуше. Режим і свобода преси. Соціальна стабілізація. Національна ідея. Спадковість і розрив з революцією у політиці Наполеона. Кодифікація права. Значення Цивільного кодексу 1804 р. Аграрна політика і збереження соціально-економічних завоювань революції. Консолідація еліт. Конституція X року, статус старого і нового дворянства.

Наполеонівські війни. Характер і мета наполеонівських війн. Битва при Маренго. Англо-французьке суперництво. Нетривалий Ам'єнський мир. Трафальгар та Аустерліц. Наполеон Бонапарт як полководець та військовий теоретик. Тильзітський мир 1807 р. Континентальна блокада. Розширення територіальної експансії Франції. Вторгнення в Іспанію. Політика у завойованих країнах. Війна з Австрією 1809 р. Шенбрунський мир. Одруження з ерцгерцогинею Марією-Луїзою Габсбург. Дипломатія I Імперії. Шарль-Моріс Талейран. Причини військових успіхів наполеонівської Франції.

Нашестя на Росію 1812 р. Бородінська битва. Узяття та спалення Москви. Крах Великої армії. Криза Першої Імперії. Змова Малє. Війна VI-ї антифранцузької коаліції 1813-1814 рр. «Битва народів». Кампанія 1814 р. і вступ союзних армій до Парижа. Перша реставрація Бурбонів. Людовик XVIII. «Сто днів» Наполеона Бонапарта. VII-ма коаліція. Битва при Ватерлоо. Друга реставрація і відречення Наполеона.

Тема № 24. КРАЇНИ ЄВРОПИ У «ДОБУ РЕВОЛЮЦІЇ» ТА НАПОЛЕОНІВСЬКИХ ВОЄН (1789-1814 РР.).

Міжнародно-політична ситуація в Європі на початку революційної епохи. Пильницька декларація 1791 р. і формування I-ї антифранцузької коаліції. Бойові дії в Австрійських Нідерландах та Італії. «Мир хатинам, війна палацам». Вторгнення до Голландії і утворення «дочірньої» Батавської республіки. Приєднання Бельгії Декретом Конвенту 1795 р. Італійський похід і створення низки дочірніх республік на Апенінах. Позбавлення папи світської влади і утворення Римської республіки. Кампоформійський мир і поділ володінь Венеціанської республіки. Французький окупаційний режим. Утворення Гельветичної республіки та окупація Швейцарії. Іспанія і Португалія під час революції та наполеонівських воєн. Правління Мануеля Годоя. «Апельсинова війна» з Португалією. Втягнення у конфлікт з Англією і поразка іспансько-французького флоту. Відречення Карла IV Бурбона та принца Астурійського Фердинанда від влади. Окупація Іспанії. Терор проти патріотів. Розгортання герильї. Поразка французів під Байленом. Кадіські кортеси й ухвалення ліберальної конституції 1812 р. Англійська десантна операція у Португалії.

Політична обстановка в Англії на зламі XVIII–XIX ст. Урядування Вільяма Пітта молодшого. Дії англійського флоту. Спроби десантної операції на Британські острови. Табір у Булоні. Континентальна блокада та її вплив на британську торгівлю. Розгортання промислового перевороту. Німецькі землі на зламі XVIII–XIX ст. Французьке вторгнення і перекроювання політичної карти країни. Ліквідація Священної Римської імперії. Рейнський Союз 1806-1813 рр. Німецькі союзники Наполеона Бонапарта. Вестфальське королівство. Піднесення патріотичного руху в Німеччині. «Промови до німецької нації» Й.Г. Фіхте. Формування ополчення. Національно-визвольна війна 1813 р. «Битва народів» під Лейпцігом. Країни Північної Європи на зламі XVIII–XIX ст. Династійна криза у Швеції. Обрання французького маршала Бернадота королем Швеції і започаткування нової династії. Війна з Росією і втрата Фінляндії. Автономний статус Великого князівства Фінляндського у складі Російської імперії. Шведсько-норвезька унія.

Семестр 6-й.

Модуль III.

КРАЇНИ ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ І АМЕРИКИ В XIX ст.

Тема № 1: АНГЛІЯ 1815 – 1870 років

Англія 1815-1850 років. Завершення промислового перевороту. Політика торі. "Хлібні закони". Демократичні рухи. У.Коббет. "Битва при Пітерлоо" (1819 р.).

Реформи "ліберальних торі" в 20-ті роки. Народні виступи у 1829 - 1831 рр. Буржуазні радикали. Перша парламентська реформа, її історичне значення.

Поява робітничого руху, новий закон про бідних. Закони про трейд-юніони. Р. Оуен. Передумови чартистського руху, його соціальна основа. Народна хартія. Течії серед чартистів. Перша петиція. Урядові репресії. Національна чартистська асоціація. Подання другої петиції. Спад масового руху. Аграрні плани О'Конора. "Братські демократи". Закон про 10-ти годинний робочий день.

Економічна криза 1847 р. Вплив революції 1848 р. на Англію. Третя петиція. Причини поразки чартизму. Народна еміграція з Англії у першій половині XIX ст. Історичне значення і традиції чартизму, історіографія проблеми.

Буржуазні партії у 30-40-і роки. Політика "вільної торгівлі". Відміна "хлібних законів". Колоніальні загарбання Англії. Пограбування Індії. Експлуатація Ірландії і національно-визвольний рух ірландського народу. Голод 1845-1847 рр. Репресії англійського уряду. Початок правління королеви Вікторії.

Ідеологія та культура. Д.Рікардо. Концепція Й.Бентама. Література романтизму. Дж.Байрон, П.Шеллі. Критичний реалізм в літературі. Образотворче мистецтво.

Англія у 50-70-ті роки ХІХ ст. Особливості розвитку англійського капіталізму у 50-60-ті роки ХІХ ст. "Майстерня світу". Політика вільної конкуренції. Морська могутність. Панування лібералізму в ідеології та політиці. Ліберальна партія, її склад. Промислова буржуазія і фрітредери. Всесвітня виставка (1851 р.). Зовнішня політика лібералів. Г.Пальмерстон. Колоніальна експансія Англії. Закабалення Індії. Типи колоній, їх доля. Надання Канаді статусу домініону. Ірландія у 50-60-ті роки ХІХ ст. Наслідки відміни "хлібних законів" для Ірландії. Рух феніїв, програма.

Становище та структура робітничого класу. Тред-юніонізм. Економічна криза 1857 р. Страйкова боротьба. Рух за нову виборчу реформу. Перший Інтернаціонал. Виборча реформа 1867 р.

Розвиток техніки і науки. Успіхи хімії і фізики. Відкриття Ч.Дарвіна. Позитивізм. Реалістична література (Ч.Діккенс, Ш.Бронте).

Тема № 2: ФРАНЦІЯ 1815 – 1870 років.

Франція у 1815-1847 рр. Роль спадщини Французької революції в політиці, ідеології. Становлення конституційних форм держави.

Реставація Бурбонів та Липнева революція. Людовик ХVІІІ. Конституційна хартія 1814 р. Особливості досягнутого компромісу, його значення. Соціальний характер режиму. Французький консерватизм. Де Местр, Бональд. Ліберальна опозиція і ліберальна ідейна течія. Б.Констан, Ф.Гізо. Історики періоду реставації. Соціальні ідеї А.Сен-Сімона і Ш.Фур'є.

Економічні успіхи Франції. Мануфактури і фабрики. Дрібнотоварне виробництво. Становище селянства.

Внутрішня і зовнішня політика. Еволюція монархії у бік реакції при Карлі X. Винагородження емігрантів. Політична криза. Ордонанси. Липнева революція 1830 р. Падіння династії Бурбонів.

Франція під час Липневої монархії. Зміни в конституційному ладі. Луї Філіп Орлеанський - "король-буржуа". Розвиток у Франції промислового перевороту, його особливості. Аграрні успіхи. Ліонські повстання.

Республіканський рух, таємні товариства. Становище робітників і дрібнобуржуазних верств в умовах промислової революції. Розвиток соціалістичних ідей. Луї Блан, О.Бланкі, Е.Кабе. Досягнення культури у першій половині ХІХ ст. Освіта. Романтизм. О. Бальзак.

Внутрішня і зовнішня політика. Міністерство Гізо. Виборча реформа. Завоювання Алжиру. Наростання демократичної і республіканської опозиції. Економічна криза. Бенкети. Революційна ситуація 1847 - 1848 рр.

Франція у період Другої імперії. Режим Другої імперії. Наполеон ІІІ. Конституція 1852 р. Соціальна опора режиму. Завершення промислової революції. Зростання національного багатства. Специфіка аграрних змін. Роль грошового капіталу. Ріст соціальних контрастів. Робітничий клас і його рух. Вплив прудонізму. Секції І Інтернаціоналу. Бланкізм.

Внутрішня політика. Перебудова Парижу. Особливості зовнішньополітичного курсу Наполеона ІІІ. Колоніальна експансія. Ліберальна і республіканська опозиція. Ліберальна імперія 60-х років. Криза Другої імперії.

Культура Франції в період Другої Імперії. Поширення освіти. Боротьба В. Гюго проти режиму Наполеона ІІІ. Реалізм в літературі і мистецтві.

Тема № 3: АВСТРИЙСЬКА ІМПЕРІЯ 1815 – 1867 років.

Австрійська імперія після Віденського конгресу. Соціальна структура суспільства 1815-1847 років. "Система Меттерніха". Економічний розвиток австрійської частини імперії у першій половині XIX ст. Початок промислового перевороту і його соціальні наслідки. Характерні риси економіки Угорщини.

Етно-національна структура імперії і наростання національних рухів. Слов'янське питання. Габсбурги і ліберальний рух у різних землях імперії.

Угорщина. Реакція і політичне відродження (1815-1825 рр.). Ліберальна і революційно-демократична опозиція, її соціальний склад і програма. Епоха реформ. І.Семені і Л. Кошут. Формування угорської нації. Романтичний націоналізм.

Австрія. Назрівання революції в Австрії. Розстановка соціальних сил. Повстання у Відні. Піднесення демократичного руху. Скликання Рейхстагу. Скасування панщини. Ліквідація феодальних відносин. Національне питання.

Революції 1848 – 1851 рр. у Австрійській імперії. Революційний рух у слов'янських землях імперії. Слов'янський з'їзд у червні 1848 р. Збройне повстання у Празі. Революційний рух у Галичині.

Жовтневе повстання у Відні та поразка революції. Міністерство Шварценберга. Конституція 1849 р.

Неоабсолютистський режим О.Баха в Австрії, його соціальна опора. Суспільне незадоволення. Економічна політика. Розвиток капіталістичних відносин.

Зовнішня політика Австрії. Позиція в період Кримської війни. Франко-італо-австрійська війна. Політична криза в Австрійській імперії на рубежі 50-60-х років. Конституції 1860 і 1861 рр. Крах абсолютистського режиму. Угорська проблема. Війна з Прусією та її внутрішньополітичні наслідки. Угорські вимоги. Ф. Деяк.

Утворення Австро-Угорщини. Австро-Угорська угода 1867 р. Створення дуалістичної імперії. Слов'янські народи в Австро-Угорщині.

Тема № 4: НІМЕЦЬКІ ДЕРЖАВИ 1815–1847 років. Революція 1848 – 1851 рр. Об'єднання НІМЕЧЧИНИ.

Збереження роз'єднаності Німецьких держав в 1815-1847 рр. Політична система Німецького союзу. Ідеологія Реставрації. **Прусія:** різниця між її західними і східними провінціями. Конституційні монархії у Південно-Західній Німеччині.

Аграрний лад і аграрна реформа в Прусії. Розвиток капіталістичних відносин у сільському господарстві. Мануфактурно-ремісничий характер промисловості. Створення Митного союзу (1834 р.). Початок промислового перевороту, його головні райони та специфіка.

Опозиційні виступи у 20-30-ті роки. Студентський рух. Масові заворушення у 1830 р. Гамбахська демонстрація 1832 р., її вимоги. Німецький лібералізм. Демократичне крило опозиції. "Істинні соціалісти". "Рейнська газета", її роль. Вплив революції 1830 р. у Франції на Німеччину. "Молода Німеччина" і зростання національних настроїв.

Перші кроки робітничого руху, його особливості. Емігрантські організації. "Союз справедливих" і діяльність В.Вейтлінга. Повстання сілезьких ткачів.

Наростання соціальної напруги у середині 40-х років. Торгово-промислова криза 1847 р. Посилення ліберально-демократичного руху. Діяльність Л.Кампгаузена та Д.Ганземана. Проблема народного представництва.

Романтична ідеологія 20-30 - х років. Німецька класична філософія. Г.В.Гегель. Література і мистецтво. Історичні концепції Л.Ранке.

Революція 1848-1851 рр. в Німеччині. Революції на заході країни. Березнева революція у Прусії. Створення ліберальних міністерств. Проблема національного об'єднання. Передпарламент. Республіканський рух весною 1848 р. Повстання у Бадені і Познані. Польський національний рух.

Уряд Кампгаузена–Ганземана. Пруські Установчі збори і аграрна проблема. Народний рух. Наступ контрреволюції. Падіння ліберального міністерства. Державний переворот в Пруссії. Мантейфелева конституція. Трьохкласовий виборчий закон.

Розрізненість революційних виступів у Німеччині. Франкфуртський парламент та його діяльність. Парламент і національне питання. Імперська конституція 1849 р. Травневе повстання на її захист. Розпуск Франкфуртського парламенту. Позиція німецької буржуазії. Перші робітничі організації Готшалка і Борна. Діяльність К.Маркса і Ф.Енгельса. Причини поразки революції, її історичні наслідки.

Характер, підсумки і значення революції. Історіографія.

Об'єднання Німеччини. Промислове піднесення 50-60-х років. Формування єдиного національного ринку. Пруський аграрний закон 1850 р. Розвиток капіталізму у сільському господарстві.

Австро-пруська боротьба за гегемонію у Німеччині. Ольмюцька конвенція 1850 р.

Піднесення ліберального руху. "Національний союз" і Прогресистська партія, їх програма. Конституційний конфлікт у Пруссії. Прихід до влади О.Бісмарка, його політичний курс на об'єднання країни "залізом і кров'ю".

Робітничий рух у 50-60 - ті роки, роль Ф.Лассаля. Загальний німецький робітничий союз. Ф.Лассаль і О.Бісмарк. Утворення соціал-демократичної робітничої партії.

Початок об'єднання Німеччини довкола Пруссії. Війна за Шлезвіг-Голштинію. Австро-пруська війна і поразка Австрії. Північно-німецький союз, його конституція. Перехід лібералів до підтримки політики Бісмарка. Створення партії націонал - лібералів.

Південно-німецькі держави. **Франко-пруська війна** і завершення об'єднання Німеччини. Нова Німецька імперія.

Уроки боротьби за німецьку єдність. Історіографічні дискусії.

Тема № 5: ІТАЛІЯ 20– 40-х років XIX ст. Революція 1848 р. Об'єднання ІТАЛІЇ.

Економічний розвиток Італії 20-х-40-х років XIX ст. Ріст мануфактурного виробництва. Перші кроки промислового перевороту. Капіталістичні відносини у сільському господарстві; обуржуазнювання частини дворянства.

Реакція в Італії після придушення революції 20-х років. Нове революційне піднесення 1831 р. в Центральній Італії.

Демократичний напрямок в національному русі. Дж.Мадзіні і "Молода Італія", її програма. Виступи і змови 30-х - 40-х років. Ліберально-демократична течія у визвольному русі, його мета. Початок боротьби за італійську єдність. Суспільне піднесення у другій половині 40-х років. Демократичний рух.

Революція 1848 року в Італії. Назрівання революційної кризи. Початок революції, її перший етап. Повстання в Сицилії. Піднесення революційної боротьби в інших італійських державах. Прихід до влади лібералів. Конституції. Повстання у Мілані і Венеції. Національно-визвольна війна проти Австрії. Народні рухи весною 1848 р. Поразка у війні проти Австрії, її наслідки. Перехід контрреволюції у наступ.

Другий етап революції (серпень 1848 - серпень 1849 рр.). Піднесення революційного руху, зростання впливу демократів, їх політика у Римі, Флоренції та Венеції. Друга війна за незалежність, причини її невдачі. Наступ антиреволюційних сил. Французька інтервенція. Героїчна оборона Римської і Венеціанської республік, їх придушення іноземними військами. Наслідки та значення революції.

Об'єднання Італії. Політичне й економічне становище Італії після революції 1848 - 1849 рр. Ведуче місце Сардинського королівства (П'ємонт) серед інших італійських держав. Економічне піднесення, розвиток капіталізму. Два напрями у революційно-визвольному русі. К.Кавур.

Розмежування у республікансько-демократичному таборі. Д.Манін і утворення "Національного товариства". Посилення ліберально-монархічного напрямку. Дж.Мадзіні і створення "Партії дії".

Союз П'ємонту з Францією. **Франко-італо-австрійська війна** 1859 р. Перемир'я у Віллафранко і його наслідки. Національний рух в Центральній Італії. Приєднання Тоскани. Плебісцити 1860 р.

Повстання у Сицилії. Перехід ініціативи до демократів. Експедиція Дж.Гарібальді (похід "Тисячі"). Протистояння демократів та лібералів-монархістів.

Утворення Італійського королівства. Його державний лад, внутрішнє становище і зовнішня політика у 60-ті роки. Позиція папства. Робітничий рух. Селянське повстання на Півдні. Боротьба за завершення об'єднання країни. Приєднання Венеції.

Франко-пруська війна і завершення Рісорджіменто. Приєднання Риму. Історичні особливості процесу національного **об'єднання Італії**, його підсумки і значення. Історіографія об'єднання Італії.

Культура епохи Рісорджіменто. Література і музика

Тема № 6: США кінця XVIII ст. – початку 50-х років XIX ст.

КАНАДА XVIII ст. – 60-х років XIX ст.

США. Основні риси соціально-економічного розвитку. Промисловий переворот та його особливості. Фермерський шлях розвитку капіталізму у сільському господарстві. Розповсюдження плантаційного рабства.

Формування механізму двопартійної системи. Правління федералістів. Президентство Джефферсона (1801-1809 рр.). Сутність джефферсонівської демократії. Війна з Англією. "Ера Джексона", її соціальне коріння і характер реформ.

Територіальна експансія на Захід. Війна з Мексикою. Утворення нових штатів. Походження та суть "доктрини Монро".

Загострення питання про рабоволодіння у 30-ті роки XIX ст. Форми опору рабів. Виникнення аболіціоністського руху. У.Гаррісон, Ф.Дуглас. Утворення партії фрісойлерів. Суспільні проблеми й американська література. Г.Стоу.

Канада. Початок колонізації. Англійське завоювання Нової Франції. Війна за незалежність у Північній Америці і Канада. Англо-американська війна 1812 р. та Канада. Національно-демократична революція 1837 - 1838 рр. Реформи 1848 р. і створення відповідального уряду в об'єднаній провінції Канада. Франко-канадське національне питання. Особливості капіталістичного розвитку. Роль міжнародного фактора в утворенні централізованої держави-домініону Канада. Конституція Канади 1867 р. Завершення територіально-політичного об'єднання країни.

Тема № 7: Громадянська війна і реконструкція в США

Передумови другої **буржуазної революції** в США. Буржуазія і рабовласництво. Боротьба фермерства за вирішення аграрного питання. Колонізація західних земель і загострення боротьби за владу у державі.

Громадянська війна в Канзасі. Крах двопартійної системи. Виникнення республіканської партії. А.Лінкольн. Повстання Джона Брауна (1859 р.).

Громадянська війна 1861-1865 рр. Прихід до влади республіканської партії та заколот рабовласників. Розкол країни. Співвідношення сил між Північчю і Півднем. "Конституційна війна" (1861 --1862 рр). Військові поразки Півночі та їх причини. Тиск на уряд А. Лінкольна. Радикальні республіканці. Акт про гомстеди. Прокламація про визволення рабів. Хід війни у 1863 - 1865 рр. Перемога Півночі. Вбивство А. Лінкольна.

Міжнародне становище США. Загроза англо-французької інтервенції. Позиція Росії. Міжнародна солідарність демократичних сил.

Реконструкція 1865-1871 рр., її мета. Нова розстановка суспільних сил. "Президентська реконструкція". Радикальна реконструкція 1867 - 1869 рр. Демократичні реформи на півдні до 1877 р. Роль негрів. Поворот до реакції. Угода Тіндена-Хейса.

Історичне значення другої буржуазної революції в США. Історіографія громадянської війни і реконструкції.

Тема № 8: СКАНДИНАВСЬКІ КРАЇНИ в останній третині XIX ст. – на початку XX ст.

Швеція в кінці XIX ст. Прискорення економічного розвитку в кінці XIX – на початку XX ст. Політичний лад після конституційної реформи 1866 р. Військова і податкова реформи. Перегрупування політичних сил. Загострення відносин з Норвегією. Робітничий рух і утворення соціал-демократичної партії.

Норвегія. Становище Норвегії в рамках унії зі Швецією. Боротьба за розширення політичної самостійності. Перші кроки до парламентаризму в Норвегії. Оформлення політичних партій "хейре" і "венстре". Партія "венстре" при владі. Запровадження у Норвегії загального виборчого права. Загострення питання про унію з кінця 90-х років. Економічний розвиток Норвегії.

Данія. Економічний розвиток країни. Зарубіжні капіталовкладення. Перебудова сільського господарства на експортне тваринництво. Кооперативний рух на селі, його успіхи.

Політичний розвиток в останній третині XIX ст. Датські "венстре", конфлікт двох палат і перемога парламентаризму.

Швеція початку XX ст. Прискорення економічного розвитку на початку XX ст. Вимоги загального виборчого права. Конфлікт з Норвегією і ліквідація унії. Перехід до парламентаризму і соціальні реформи. Запровадження загального виборчого права. Течії у шведській соціал-демократичній партії. Швеція і перша світова війна.

Норвегія. Економічний розвиток Норвегії. Проникнення іноземного капіталу. Загроза військового зіткнення зі Швецією. Розрив унії. Карлстадська угода 1905 р. Здобуття повної державної незалежності. Політична боротьба між партіями "венстре" і "хейре". Перемога "венстре" на виборах 1913 р.

Данія. Демократичні реформи початку XX ст. Перший уряд лівих, та розкол в їх рядах. Конституційна реформа.

Утворення та діяльність соціал-демократичної партії.

Тема № 9: Розвиток суспільної думки, європейської культури та техніки XIX ст. .

Зрушення у масовій свідомості. Політизація мас, її фактори. Масова свідомість в період Великої французької революції. Розвиток національного самопізнання.

Релігійна свідомість в кінці XVIII - XIX ст. Спалахи релігійного фанатизму і послаблення впливу церкви.

Стан шкільної освіти. Зростання освіченості. Зміни в університетській освіті. Розповсюдження наукових і технічних знань, газет і журналів. Видавнича діяльність.

Основні напрямки філософської думки.

Романтизм як культурний феномен. Романтизм як протилежність Просвітництва. Романтизм як ідеологія і художній метод. Особливості романтизму в окремих країнах, стадії його розвитку. Реалістичний напрямок у художній культурі і літературі.

Природознавство у XIX ст. Утвердження ідеї розвитку у поглядах на світ. Нові успіхи в математиці, фізиці та хімії. Електромеханіка. Періодичний закон Д. Менделєєва. Розвиток біології. Теорія Ч. Дарвіна про походження видів. Виникнення генетики. Г. Мендель.

Нова функція науки в період промислового перевороту та індустріалізації.

Тема № 10: Війна за незалежність в Латинській Америці та утворення незалежних держав. Країни ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ в останній третині XIX – на початку XX ст.

Становище колоній Латинської Америки у XVII- XVIII ст. Креольські революціонери. Ф. Міранда. Характер, рушійні сили та етапи визвольного руху.

Війна за незалежність **Мексика**. Діяльність М. Ідальго і Х.М. Морелоса.

Визвольний рух у **Венесуелі**. С. Болівар. Завершення війни за незалежність, її результати та історичне значення.

Визволення **Бразилії** від португальського панування.

Основні риси і особливості соціально-економічного і політичного розвитку країн Латинської Америки в останній третині XIX- на початку XX ст. Політична карта субконтиненту. Завершення формування націй. Характер політичних інститутів у різних типах держав. Спільне і відмінне у розвитку капіталізму, формування буржуазії, збереження впливу традиційної олігархії і його причини. Роль церкви.

Залежне становище країн Латинської Америки у світовій системі господарства. Слабкість промислового розвитку. Збереження відсталого аграрної структури, латифундизм. Посилення фінансової залежності від розвинутих країн. Особливості економічної і політичної експансії США. Спроби об'єднання латиноамериканських країн у боротьбі за зміцнення свого суверенітету. Іберо-американізм.

Тихоокеанська війна та її наслідки. Відміна рабства (1888 р.) в Бразилії. Проголошення республіки (1889 р.).

Куба. Десятилітня війна. Хосе Марті і революційна партія. Проголошення Республіки Куба (1902 р.).

Мексика. Диктатура Діаса, її повалення. Уряд Мадеро. Диктатура генерала Уерти. Мексиканська революція 1910-1917 рр., її підсумки і значення. Конституція 1917 р.

Країни Латинської Америки у роки Першої світової війни.

Тема № 11: Міжнародні відносини Європи та Америки 1815-1870 рр. (2 год.)

Зміна співвідношення сил між європейськими державами після розгрому наполеонівської імперії. Політика союзників. Віденський конгрес 1814-1815 рр., створення «віденської системи» та її основні принципи. Політика Франції та територіальна перебудова у Європі. Німецьке, польське та італійське питання. Протиріччя між основними учасниками конгресу. Заключний акт у Відні 1815 р.

Політика легітимізму. Створення Священного союзу, його роль у підтримці «віденської системи». Конгреси та їх рішення. Характер «віденської системи» і Священного союзу. Посилення реакції в Європі. Розпад Священного Союзу. «Віденська система» в джерелах та їх історіографічна оцінка.

Характер і особливості міжнародних відносин в середині XIX ст., загальний напрямок їх розвитку. Територіальні зміни. Особливості проведення своїх зовнішніх політик Англією, Францією, Німеччиною, Австрією, Італією, Іспанією.

Національно-визвольна війна грецького народу за незалежність. Здобуття **Грецією** незалежності. **Волоське і Молдавське** князівства під владою Туреччини у XVII- XVIII ст. Народне повстання у Волощині 1821 року.

Віденський конгрес та його наслідки. Франко-італо-австрійська війна. **Франко-пруська війна**. Війна США з Англією, Мексикою.

Перший **Інтернаціонал**.

Модуль № IV.

ЄВРОПА Й АМЕРИКА КІНЦЯ XIX – ПОЧАТКУ XX СТ.

Тема № 12: Загальна характеристика ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ і АМЕРИКИ кінця XIX – початку XX ст.

Історичні підсумки епохи буржуазних революцій. Створення умов для перемоги капіталістичного виробництва. Утвердження конституційного ладу і принципів парламентаризму. Політичні системи головних країн Заходу у 70-90 - ті роки. Політичні партії, їх еволюція і роль у формуванні механізмів влади. Становлення робітничих соціал-демократичних партій. .

Особливості розвитку країн з незавершеними процесами буржуазних перетворень. Національні проблеми останньої третини XIX ст. в Центральній, Східній Європі і на Балканах. Капіталізм і докапіталістичні відносини в країнах Латинської Америки.

Економічний ріст останньої третини XIX ст. Зміни у матеріальному виробництві. Науково-технічний прогрес, розвиток великої промисловості. Розквіт вільної конкуренції і

початок процесів монополізації. Основні типи капіталістичної аграрної еволюції. Світова аграрна криза. Нова роль колоній у господарському житті країн-метрополій. Панування капіталістичних відносин у світі. Утворення світової системи господарювання.

Соціальні наслідки розвитку капіталізму в останній третині XIX ст. Урбанізація. Міграційні процеси. Еміграція. Демографічні зрушення. Класові протиріччя і конфлікти. Соціальні реформи, їх спрямованість і характер.

Держава і громадянське суспільство. Проблема забезпечення прав особи. Загальне виборче право.

Основні течії політичної думки. Консерватизм. Лібералізм. Соціалізм. Великодержавні і експансіоністські тенденції.

Нові явища у суспільній свідомості. Зміни у системі освіти. Підвищення освіченості. Розширення впливу засобів масової інформації. Роль релігії і церкви у духовному житті кінця XIX ст.

Світовідчуття сучасників на рубежі XIX-XX ст. Оптимістичні прогнози на нове століття.

Тема № 13: АНГЛІЯ в останній третині XIX ст. - на початку XX ст.

Особливості економічної і соціальної еволюції Англії у 70-90-ті роки XIX ст.. Поступова втрата промислової першості. Початок процесу монополізації економіки. "Велика депресія" та її соціальні наслідки.

Криза 1900-1903 рр. і процес монополізації економіки. Особливості британського імперіалізму. Роль колоній і фінансового капіталу.

Посилення суперечностей між лібералами і консерваторами. Парламентські вибори у Великобританії 1906 р. і перемога лібералів. Соціальні реформи ліберального уряду - "ллойд-джорджизм". Парламентська реформа. Проблема гомруля для Ірландії і конституційна криза напередодні війни.

Наростання колоніальної експансії Англії. Англо-бурська війна. Утворення нових домініонів. Зовнішньополітичний курс. Кінець "блискучої ізоляції". Союзи та угоди Англії. Участь у гонці озброєнь.

Піднесення робітничого руху у Великобританії. Утворення Комітету робітничого представництва і Лейбористської партії. Масові страйкові виступи 1910-1913 рр. Утворення Британської соціалістичної партії.

Англійські політичні партії. Організаційне зміцнення партій лібералів та консерваторів. Пошук нових орієнтирів в ідеології та політиці. Посилення ролі консерваторів. Б.Дізраелі. Розкол ліберальної партії. Королева Вікторія. Вікторіанська епоха.

Внутрішня політика лібералів і консерваторів. Основні напрямки внутрішніх перетворень. У.Гладстон. Виборча реформа.

Зовнішня політика Англії. її позиція у європейських питаннях. Закон про флот. Колоніальна експансія в Африці та Азії. Загострення колоніального суперництва з іншими країнами. Імперська проблема у суспільно-політичному житті Великобританії. Ірландське питання. Боротьба ірландців за Гомруль.

Структура робітничого класу. Організація робітників. "Новий юніонізм". Розповсюдження соціалістичних ідей. Фабіанське товариство. Незалежна робітничая партія.

Тема №14: НІМЕЦЬКА ІМПЕРІЯ в останній третині XIX ст. - на початку XX ст.

Утворення **Німецької імперії**. Імперська конституція 1871 р. Гегемонія Пруссії в імперії. Адміністративна реформа. Бонапартистські риси режиму Бісмарка. Грюндерство та економічна криза 1873 р. Поворот до протекціонізму. Причини швидкого економічного розвитку Німеччини. Формування єдиного національного ринку. Аграрна політика.

Політичні партії Німецької імперії. "Культур кампф". Зближення позицій юнкерства і великої буржуазії. Парламентська боротьба. Національна проблема у західних польських землях, Ельзай і Лотарингії.

Зовнішня політика Німеччини у 70-80 - ті роки. Німецько-французькі суперечності. Німецько-російські відносини. Союз з Австро-Угорщиною. Створення Троїстого союзу. Початок німецької колоніальної політики.

Робітничий рух 70-х років. Об'єднання лассальянців і ейзенахців. Готська програма. "Виключний закон" проти соціалістів. Піднесення масового робітничого руху в кінці 80-х років. Вільгельм II. Криза політики Бісмарка і його відставка (1890 р.).

Характер і основні риси **вільгельмівської епохи**. Перехід до імперіалістичної експансії і "світової політики". Пангерманський союз і формування імперської ідеології.

Німецький імперіалізм та економічний розвиток країни на поч. XX ст. Посилення англо-німецького суперництва. Прийняття військово-морських програм. Проект Багдадської залізниці. Імперіалізм і криза німецького лібералізму.

Німецький робітничий рух 90-х років. Ерфуртська програма СДПН. Виступи Е.Бернштейна і відношення до них СДПН. Утворення трьох течій у соціал-демократичній партії. Теорії К. Каутського.

"Готтентотський блок" і вибори в рейхстаг 1907 р. Зростання мілітаризму і шовінізму. Міжнародні кризи поч. XX ст. та зростаюча ізоляція Німеччини.

Посилення внутріполітичної напруги. Цабернський інцидент і назрівання політичної кризи.

Тема № 15: Франко-пруська війна. Паризька Комуна. ФРАНЦІЯ в останній третині XIX – на початку XX ст.

Причини **франко-пруської війни**. "Емська депеша" і початок війни. Перші поразки Франції. Седанська катастрофа. Падіння Другої імперії. Револуція 4 вересня 1870 р. Проголошення республіки. Зміна характеру війни. Оточення Парижа. Загострення внутрішньої боротьби. Поразка Франції. Національні збори. Уряд Тьєра, його внутрішня і зовнішня політика. Франкфуртський мир. Міжнародні наслідки франко-пруської війни.

Причини Паризького повстання 18 березня 1871 р. Проголошення Комуни. її склад і структура. Боротьба течій. Військові дії. "Кривавий тиждень" 21-28 травня 1871 р. Падіння Паризької Комуни. Історична оцінка.

Політичне становище у Франції після 1871 р. Спроби реставрації монархії. Конституція Третьої республіки (1875 р.). Помірковані республіканці при владі. Відставка Мак-Магона. Радикали, їх вимоги політичних і соціальних реформ. Л.Гамбетта. Причини перемоги республіканського ладу у Франції.

Ріст лихварського капіталу. Причини сповільнених темпів розвитку промисловості. Демографічна проблема. Аграрна криза у Франції.

Заснування Робітничої партії та її програма. Гедисти і посибілісти. Професійний рух, посилення впливу анархо-синдикалістів.

Внутріполітичний розвиток Франції у 80-90-ті роки. Буланжистська криза. Панамська афера, її наслідки. Справа Дрейфуса і виступи на захист республіки й демократії. Ж.Клемансо.

Зовнішньополітичні проблеми Франції у 70-80-х роках. Франко-німецькі протиріччя. Колоніальна експансія в Африці і Південно-Східній Азії. Англо-французькі відносини. Франко-російський союз.

Економічний розвиток Франції на початку XX ст. Промислові монополії. Банківський капітал і фінансова олігархія.

Франція в 1899-1914 роках: Радикальні уряди, їх внутрішня і зовнішня політика. "Лівий блок". Антиклерикальні реформи поч. XX ст. Уряд Клемансо.

"Казус Мільорана" і розкол французького соціалістичного руху. Утворення Об'єднаної соціалістичної партії. Жоресизм. Анархо-синдикалізм. Ервеїзм. Антиробітнича політика уряду Клемансо.

Президентство Р.Пуанкаре і підготовка Франції до війни. Мілітаризація країни і військова загроза. Вбивство Ж.Жореса.

Тема № 16: США в останній чверті XIX ст. – на початку XX ст.

Економічний розвиток США після Громадянської війни і Реконструкції. Причини швидких темпів зростання промисловості в кінці XIX ст. Подальше освоєння західних земель. Емігранти. Наукові та технічні відкриття. Досягнення світової економічної першості.

Функціонування нової двопартійної системи. Основні проблеми внутрішньої політики. Президентська влада. Статуя Свободи.

Особливості формування робітничого класу. Соціалістична робітничка партія. Орден "Рицарів праці". Утворення Американської федерації праці. Чикагська драма 1886 р.

Становище фермерів. Грейджери, Грінбекери. Генрі Джордж та його агітація. Популістський рух. "Антитрестівський закон" Шермана і його застосування.

Активізація зовнішньої політики в кінці XIX ст. Здобуття Гаванських островів. Формування експансіоністської ідеології.

Особливості американського монополістичного капіталізму в 1898-1914 рр. Світова промислова першість США. Іспано-американська війна.

Антиімперіалістичний рух та його ідеологія. Прихід до влади Т. Рузвельта.

Доктрина "відкритих дверей" в Китаї. Політика "великої дубинки" Т. Рузвельта. Європейська політика.

Страйковий рух американських робітників. Утворення Соціалістичної партії. Союз "Індустріальні робітники світу". Масовий демократичний рух. "Розкопувачі бруду". Негритянський визвольний рух "Ніагара". Боротьба за реформи.

"Прогресивна ера". Ліберальний реформізм, його соціальні та ідейні джерела. "Чесний курс" Т. Рузвельта. Розкол республіканської партії. Президентські вибори 1912 р. В. Вільсон, його економічний курс.

Тема № 17: АВСТРО-УГОРЩИНА в останній третині XIX ст.

Дуалістична імперія у 1898 – 1914 роках

Австро-угорська дуалістична угода 1867 р. Політичний устрій Австрії та Угорщини. Спільні політичні інститути імперії. Державно-правове становище Угорщини в системі дуалізму. Намагання досягти міжнаціонального компромісу. Шлях до буржуазної модернізації суспільства держави в останній третині XIX ст.

Консолідація дуалістичної системи у 1867-1871 рр. Роль Угорщини у визначенні зовнішньополітичного курсу імперії. Д. Андраші. Уряд К. Тіси (1875-1890 рр.). Союз з Німеччиною і протиріччя з Росією. Балканська політика Австро-Угорщини.

Прискорення економічного розвитку Австрії та Угорщини. Соціальні наслідки зрушень в економіці. Виникнення промислового пролетаріату та його політичних організацій. Відмінності у національній політиці Угорщини і Австрії. Загострення німецько-чеського конфлікту у чеських землях. Мовні реформи 1897 р. в Австрії. Святкування тисячоліття приходу угорців в Європу. Посилення політики мадяризації у 80-90-х роках.

Економічний розвиток Австрії і Угорщини на початку XX ст. Індустріалізація. Урбанізація. Залізничне будівництво. Виникнення монополій. Господарський поділ праці між Австрією та Угорщиною у 1898-1914 рр. Відмінності у рівнях розвитку окремих частин імперії. Активізація сепаратизму в Угорщині і загострення австро-угорських відносин (угорська криза 1903-1906 рр.).

Виступи робітничого класу і середніх верств населення за демократизацію політичного устрою. Рух за загальне виборче право. Австрійська соціал-демократія і національне питання. Австро-марксизм.

Експансіоністські плани Австро-Угорщини на Балканах. Анексія Боснії - Герцеговини. Погіршення відносин з Сербією і Росією. Посилення відцентрових тенденцій у південнослов'янських областях імперії.

Правлячі кола і плани федералізації: А. Еренталь і ерцгерцог Франц-Фердинанд. Посилення впливу військової партії напередодні Першої світової війни.

Тема № 18: ІТАЛІЯ та ІСПАНІЯ у 1870 – 1914 роках

Поворот до лібералізму на початку ХХ ст. "Новий курс" Джолітті. Монополістичний капіталізм і його особливості в Італії. Робітничий рух в умовах "нового курсу". ІСП і політика Джолітті. Формування течій в ІСП. Становлення профспілкового руху.

Зовнішня політика Італії на початку ХХ ст. Посилення експансіоністських тенденцій. Виникнення руху націоналістів. Поступова зміна зовнішньополітичної орієнтації Італії. Італо-турецька війна та її вплив на внутрішньополітичне становище. Крах "нового курсу" і його причини. "Червоний тиждень".

Тема № 19: Монополістичний КАПІТАЛІЗМ початку ХХ ст.

Нова роль монополій у господарському житті поч. ХХ ст. Процес монополізації у промисловості та фінансових сферах. Боротьба за монополне володіння ринками збуту, джерелами сировини, сферами прикладання капіталів, колоніями. Співвідношення конкуренції і монополії. Монополії і технічний прогрес.

Нові тенденції у розвитку капіталізму в осмисленні сучасників. Поняття "імперіалізм" у дослідженнях і публіцистиці початку ХХ ст. Дж.А.Гобсон і його критика імперіалізму. Соціал-демократична література (Р.Пльфердінг, Р.Люксембург). Імперіалізм і його перспективи в оцінці К.Каутського (теорія "ультраімперіалізму"). Концепція імперіалізму у працях В.Леніна та її історична оцінка у світлі наступного досвіду.

Тема № 20: КУЛЬТУРА країн ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ і АМЕРИКИ в кінці ХІХ – на початку ХХ ст.

Науково-технічний прогрес та еволюція матеріальної культури. Розвиток масових комунікацій. Демократизація системи народної освіти. Щоденне духовне життя. Формування стереотипів "масової культури".

Наукові відкриття і філософська думка на рубежі століть. Раціоналістичний підхід до нової картини світу. Еволюція марксизму. Марксизм у перші десятиліття ХХ ст. Позитивізм. Прагматизм. Концепції суспільного розвитку. Неокантіанство. Інтуїтивізм.

Художня культура Заходу на рубежі століть. Еволюція реалістичного напрямку. Національні шляхи розвитку реалізму.

Авангардистські течії в художній культурі. Неоромантизм. Імпресіонізм. Символізм. Стиль модерн. Футуризм. Експресіонізм.

Тема № 21: Міжнародні відносини 1871-1914 років. Країни АНТАНТИ та ТРОЇСТОГО СОЮЗУ напередодні та під час ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ. Країни НІМЕЦЬКОГО БЛОКУ у 1914 – 1918 роках.

Нові риси міжнародних відносин в кінці ХІХ – на поч. ХХ ст. Утворення *Троїстого Союзу*. Франко-російський союз. Посилення колоніальної експансії європейських держав в Азії та Африці.

Англо-німецькі суперечності поч. ХХ ст. Міжнародні кризи та війни початку ХХ ст. Англо-французька Антанта. Англо-російська угода 1907 р. Гонка озброєнь. Розстановка сил на міжнародній арені на літо 1914 р.

Англія. Особливості державного втручання в економіку. Нестача снарядів і створення першого коаліційного уряду. "Закон про виробництво зброї". Введення загальної військової повинності. "Пасхальне повстання" 1916 р. в Ірландії. Коаліційний уряд Д.Ллойд Джорджа. Розкол ліберальної партії.

Франція. Економічне і політичне становище в роки війни. Військово-державне регулювання економіки. "Священне єднання". Підтримка війни лідерами соціалістичної партії і профспілок. Формування антивоєнної опозиції в суспільстві. Піднесення антивоєнного руху весною і влітку 1917 р. Політична криза осені 1917 р. "Національне єднання" і другий уряд Клемансо.

Італія. Нейтралітет у початковий період війни. Розкол у правлячому таборі (нейтралісти та інтервентисти). Переговори з воюючими коаліціями. Лондонські угоди 1915

р. і вступ Італії у війну. Соціалісти та війна. Зростання антивоєнних настроїв. Повстання у Турині. Військова катастрофа при Капоретто. Назрівання політичної кризи.

Румунія. Вичікувальний нейтралітет та його причини. Переговори з воюючими коаліціями. Вступ у війну на боці Антанти (1916 р.). Військові поразки Румунії, німецька окупація.

Греція. Боротьба двох угруповань правлячих кіл щодо вступу у війну. Висадка військ Антанти у Салоніках. Створення Тимчасового уряду національної оборони. Детронізація короля. Оголошення Грецією війни Німеччині.

США. Причини нейтралітету до 1917 р. Збагачення США у ході війни, їх перетворення у світового кредитора. Зміцнення позицій США у Латинській Америці, Канаді і в басейні Тихого океану. Політична боротьба стосовно вступу до війни. Державне регулювання економіки і трудові відносини. Демократичний рух в період війни.

Німеччина. Державне регулювання економіки та її переведення на військові замовлення. Мілітаризація політичного життя. Проблема сепаратного миру і необмеженої підводної війни. Встановлення військової диктатури Гінденбурга-Людендорфа. "Програма Гінденбурга". СДПН і німецький робітничий рух в роки війни. Роль центрризму. Створення союзу "Спартак". Загострення внутріполітичного становища у 1917 р. Квітневий страйк. Липнева криза і "мирна резолюція" рейхстагу.

Австро-Угорщина. Економічне становище в роки війни. Непідготовленість до великої і тривалої війни. Невдачі на фронтах та їх наслідки. Посилення військово-політичної залежності від Німеччини. Настрої в суспільстві і в правлячих колах на користь укладення миру. Загострення соціальних і національних протиріч.

Тема № 22: ПЕРША СВІТОВА ВІЙНА: причини та передумови, хід бойових дій, її підсумки та наслідки

Підготовка і розв'язання I світової війни. Наростання протиріч між ворожими блоками. Стратегічні плани сторін. "План Шліффена". Сараєвське вбивство і липнева криза 1914 р. Початок Першої світової війни.

Світовий масштаб війни. Її відмінності від попередніх воєн. Роль таємної дипломатії у підготовці і в ході I світової війни. Секретність анексіоністських планів великих держав. Офіційна пропаганда на підтримку війни. Роль національних проблем, національних рухів, націоналізму у роки війни. Національний фактор у політиці воюючих країн.

Хід бойових дій у Першій світовій війні у 1917–1918 рр. Плани сторін у кампанії 1917 р. Вступ у війну США. Становище на Східному фронті. Військові дії на Західному фронті. Розвалення Італійського фронту. Салонікський фронт. Азіатські фронти. Військові дії на морі. "14 пунктів" Вудро Вільсона, їх реальний зміст.

Кампанія 1918 р. Брест-Литовський і Бухарестський мирні договори. Співвідношення військових і економічних потенціалів сторін на заключному етапі війни. Військові дії на Західному фронті.

Поглиблення внутріполітичної кризи в країнах німецького блоку. Вплив революції в Росії на Німеччину. Січневий страйк 1918 р. Активізація лівого крила СДПН. Крах планів німецького військового командування на останньому етапі війни. Створення уряду Макса Баденського і початок парламентаризації імперії. Австро-Угорщина: перспектива розпаду на національні держави. Перехід країн Антанти на позиції поділу монархії Габсбургів.

Військові поразки і розпад коаліції Центральних держав. Революція в Болгарії та її капітуляція. Капітуляція Туреччини. Початок революції в Австро-Угорщині і Німеччині. Капітуляція Австро-Угорщини. Капітуляція Німеччини. Умови Комп'єнського перемир'я 11 листопада 1918 р.

Підсумки та наслідки Першої світової війни. Історіографія питання.

Тема № 23. Зміст, характер та рівень викладання історії та культури країн Західної Європи та Америки нового часу в ЗССО

Завдання вивчення західноєвропейської і американської історії та культури нового часу у шкільному курсі всесвітньої історії. Зміст навчального матеріалу. Вікові особливості сприйняття учням навчального матеріалу з модерної історії та культури. Специфіка засвоєння історичних понять та набуття навчальних компетентностей. Аналіз матеріалу з історії та культури нового часу Західної Європи та Америки у шкільних підручниках з всесвітньої історії.

6.2. Структура навчальної дисципліни

Семестр 5

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		о	л	п	лаб	інд		с.р	го	л	п	лаб
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
КРАЇНИ ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ І АМЕРИКИ В XVI – СЕРЕДИНІ XVII СТ.												
Тема № 1. Вступ до історії Західної Європи та Америки в новий час: основні тенденції поступального розвитку	10	4				6	8	2				6
Тема № 2. Економічний та соціальний розвиток Західної Європи та Америки в модерні часи	6	2				4	6					6
Тема № 3. Великі географічні відкриття і виникнення колоніальної системи.	4	2				2	4					4
Тема № 4. Реформація у Європі.	9	2	2			5	9					9
Тема № 5. Тенденції історичного розвитку італійських держав у ренесансну добу (кінець XV – XVI ст.).	9	2	2			5	10	1				9
Тема № 6. Французька монархія у добу Реформації та становлення абсолютизму (XVI – I-й половині XVII ст.).	4	2				2	6	1				5
Тема № 7. «Золотий вік» іспанського абсолютизму у XVI – XVII ст.	4	2				2	5	1				4
Тема № 8. Нідерланди у XVI – I-й половині XVII ст. Буржуазна революція та утворення Республіки Сполучених провінцій.	4	2				2	4					4
Тема № 9. Формування та розквіт абсолютизму у тюдорівській Англії у XVI ст.	6	2	2			2	7	1				6
Тема № 10. Дві англійські революції XVII ст. та їхнє історичне значення.	6	2				4	8	2				6
Тема № 11. Міжнародні	8	2	2			4	8	2				6

Разом за змістовим модулем 2	100	36	16			48	100	10				90
Усього годин в 5 сем.	195	72	24			99	195	22				173

Семестр 6

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усьог	у тому числі					усьог	у тому числі				
		о	л	п	лаб	інд		с.р.	о	л	п	лаб
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
КРАЇНИ ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ ТА АМЕРИКИ в ХІХ ст.												
Тема №1. Англія 1815 – 1870 років	4	2				2	4	1				3
Тема №2. Франція 1815 – 1870 рр.	4	1				3	4	1				3
Тема №3. Австрійська імперія 1815-1867 років	4	1				3	4	1				3
Тема №4. Німецькі держави 1815-1847 рр. Революція 1848-1851 рр. Об'єднання Німеччини	6	2	2			2	6	1				5
Тема №5. Італія 1815-1870 рр. Революція 1848 р. Об'єднання Італії.	6	2	2			2	6	1				5
Тема № 6. США кінця ХVІІІ ст. – початку 50-х рр. ХІХ ст. Канада ХVІІІ ст. – 60-х рр. ХІХ ст.	9	2	2			5	7	1				6
Тема №7. Громадянська війна і реконструкція в США	4	1				3	5	1				4
Тема № 8. Скандинавські країни в останній третині ХІХ – на початку ХХ ст.	7	1	2			4	8,5	0,5				8
Тема 9. Розвиток суспільної думки, європейської культури та техніки ХІХ ст.	5	1				4	4,5	0,5				4
Тема №10. Війна за незалежність в Латинській Америці та утворення незалежних держав. Країни Латинської Америки в останній третині ХІХ – на початку ХХ ст.	7	1	4			2	7	1				6
Тема №11. Міжнародні відносини 1815-1870 рр.	4	2				2	4	1				3
Модульна контрольна робота	2	2										
Разом за змістовим модулем 3	60	18	10			32	60	10				50
ЗАХІДНА ЄВРОПА ТА АМЕРИКА КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ.												
Тема №12. Загальна характеристика Зах. Європи і Америки кін. ХІХ – поч. ХХ ст.	3	1	1			1	3	0,5				2,5
Тема №13. Англія в останній третині ХІХ – на поч. ХХ ст.	4	2				2	4	1				3
Тема № 14. Німецька імперія в останній третині ХІХ – початку ХХ ст.	5	2	1			2	5	1				4
Тема №15. Франко-пруська	5	2				3	5	2				3

війна і Паризька Коюна. Франція в останній третині XIX ст. – на початку XX ст.											
Тема 16. США та Канада в останній чверті XIX – на початку XX ст.	6	3	2			1	6	1			5
Тема 17. Австро-Угорщина в останній третині XIX ст. – на початку XX ст.	5	2				3	5	1			4
Тема №18. Італія та Іспанія 1870-1914 рр	5	2	1			2	5	1			4
Тема №19. Монополістичний капіталізм початку XX ст.	4	1	1			2	4	0,5			3,5
Тема №20. Культура країн Європи і Америки в кінці XIX – на початку XX ст.	4	1				3	4	0,5			3,5
Тема №21. Міжнародні відносини 1871-1914 років. Країни Антанти та Троїстого союзу напередодні та під час Першої світової війни. Країни Німецького блоку у 1914-1918 рр.	6	3	2			3	7	2			5
Тема №22. Перша світова війна: причини та передумови, хід бойових дій, її підсумки та наслідки	7	3	2			2	8	2			6
Тема №23. Зміст, характер та рівень викладання історії та культури країн Західної Європи та Америки нового часу в ЗЗСО	4	2				2	4	1,5			2,5
Модульна контрольна робота	2	2									
Разом за змістовим модулем 4	60	22	10			28	60	14			46
Усього годин 6 сем.	120	40	20			60	120	24			96
УСЬОГО	315	112	46			159	315	46			269

6.3. Теми семінарських (практичних) занять

№	Назва теми Семестр 5	Кіл-ть год. денна
1	Великі географічні відкриття	1
2	Етапи Реформації у Німеччині	2
3	Тенденції історичного розвитку італійських держав у ранньомодерну добу (кінець XV – XVIII ст.).	2
4	Гугенотські війни у Франції	2
5	Дві англійські революції XVII ст. та їхнє історичне значення. Протекторат Кромвеля	3
6	Перша американська революція та утворення США	2
7	Французький абсолютизм у XVII-XVIII ст.: від «короля-сонця» до передреволюційної кризи	2
8	Філософські і суспільні теорії та ідеї «Століття Просвітництва» у Франції	2
9	Формування конституційної монархії та класичного капіталізму в Англії у XVIII ст.	2
10	Становище німецьких земель та Імперії Габсбургів у XVII-XVIII ст.	2
11	Динаміка історичного розвитку іберійських держав у XVI-XVIII ст.	2

12	Країни Європи у «добу революції» та наполеонівських воєн (1789-1815).	2
	Усього за 5-й семестр	24
Семестр 6		
1	Народи Латинської Америки у боротьбі за визволення у першій чверті XIX ст.	3
2	Нерівномірність та протиріччя незалежницького поступу держав та народів Латинської Америки у XIX – на початку XX ст.	3
3	Суспільно-політичні рухи та революції у країнах Європи в умовах реставраційних порядків «системи Меттерніха» (1815-1847 рр).	2
4	Епоха Рісорджименто та об'єднання Італії (1820–1871 рр.).	2
5	Капіталістична модернізація та формування ліберально-конституційного ладу в Італійському королівстві у 1871-1914 рр. .	2
6	Громадянська війна у США 1861-1865 рр. як «Друга американська революція».	2
7	Модель соціального, господарського та політичного поступу скандинавських країн у XIX – на початку XX ст.	2
8	Зовнішня політика та міжнародні відносини у «прекрасну епоху» 1870-1914 рр.: від хиткого балансу до блокового протистояння	2
9	Перша світова війна: причини, хід та наслідки	2
	Усього за 6-й семестр	20
	УСЬОГО	44

6.4. САМОСТІЙНА РОБОТА

№	Назва теми	Семестр 5.	год. денна	год. заочна
1	Вступ до навчальної дисципліни. Дискусійні проблеми періодизації. Характеристика джерел. Історіографія.		6	6
2	Основні тенденції розвитку країн Західної Європи і Америки.		4	6
3	Економічний розвиток Західної Європи в ранньомодерний час		2	4
4	Виникнення колоніальної системи. Великі географічні відкриття		5	9
5	Реформація у Європі.		5	9
6	Німеччина у XVI – першій половині XVII ст.		2	5
7	Іспанія у XVI – першій половині XVII ст.		2	4
8	Нідерланди у XVI – першій половині XVII ст.		2	4
9	Італія у XVI – першій половині XVII ст.		2	6
10	Англія у XVI – першій половині XVII ст.		4	6
11	Франція у XVI – першій половині XVII ст.		4	6
12	Австрійська імперія у XVI – першій половині XVII ст.		4	5
13	Швейцарія у XVI – першій половині XVII ст.		4	4
14	Країни Північної Європи у XVI – першій половині XVII ст.		2	5
15	Міжнародні відносини XVI- першої половини XVII ст. Тридцятилітня війна		3	6
16	Англійська революція середини XVII ст. Англія XVIII ст. Початковий період промислового перевороту.		4	10
17	Англійські колонії у Північній Америці (XVII–XVIII ст.). Утворення США		4	5
18	Франція XVII – XVIII ст.		8	9,5
19	Іспанія, Італія та Португалія (II пол. XVII–XVIII ст.).		2	6,5
20	Німецькі держави. Прусія (друга половина XVII – XVIII ст.)		4	6,5
21	Монархія Габсбургів (друга половина XVII – XVIII ст.)		4	11,5
22	Міжнародні відносини 1648-1789 років		5	7,5
23	ВФР. I-й період Великої французької революції. Встановлення республіки. Якобінська республіка. Від Термідору до Брюмера. Франція в період Консульства. Імперія Наполеона Бонапарта.		7	17
24	Віденський конгрес і утворення Священного Союзу.		8	9,5

25	Культура Західної Європи та Північної Америки XVII–XVIII ст.	2	3,5
УСЬОГО за 5 семестр		99	173
Семестр 6.			
1	Англія 1815 – 1870 років	2	3
2	Франція 1815 – 1870 рр.	3	3
3	Австрійська імперія 1815-1867 років	3	3
4	Німецькі держави 1815-1847 рр. Революція 1848-1851 рр. Об'єднання Німеччини	2	5
5	Італія 1815-1870 рр. Революція 1848 р. Об'єднання Італії.	2	5
6	США кінця XVIII ст. – поч. 50-х рр. XIX ст. Канада XVIII ст. – 60-х рр. XIX ст.	5	6
7	Громадянська війна і реконструкція в США	3	4
8	Скандинавські країни в останній третині XIX – на початку XX ст.	4	8
9	Розвиток суспільної думки, європейської культури та техніки XIX ст.	4	4
10	Війна за незалежність в Латинській Америці та утворення незалежних держав. Країни Латинської Америки в останній третині XIX – на початку XX ст.	2	6
11	Міжнародні відносини 1815-1870 рр.	2	3
12	Загальна характеристика Зах.Європи і Америки кінця XIX – початку XX ст.	1	2,5
13	Англія в останній третині XIX – на початку XX ст.	2	3
14	Німецька імперія в останній третині XIX – початку XX ст.	2	4
15	Франко-пруська війна і Паризька Комуна. Франція в останній третині XIX ст. – на початку XX ст.	3	3
16	США та Канада в останній чверті XIX – на початку XX ст.	1	5
17	Австро-Угорщина в останній третині XIX ст. – на початку XX ст.	3	4
18	Італія та Іспанія 1870-1914 рр	2	4
19	Монополістичний капіталізм початку XX ст.	2	3,5
20	Культура країн Європи і Америки в кінці XIX – на початку XX ст.	3	3,5
21	Міжнародні відносини 1871-1914 років. Країни Антанти та Троїстого союзу напередодні та під час Першої світової війни. Країни Німецького блоку у 1914-1918 рр.	3	5
22	Перша світова війна: причини та передумови, хід бойових дій, її підсумки та наслідки	2	6
23	Зміст, характер та рівень викладання історії та культури країн Західної Європи та Америки нового часу в ЗЗСО	2	2,5
УСЬОГО за 6 семестр		60	96
УСЬОГО		159	269

7. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

Технічні засоби: карти, мультимедійний проектор для презентацій, ноутбук.

8. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Джерела

1. Документальні матеріали зі всесвітньої історії: Практикум для студентів. Ніжин, 2000.
2. Мак'явеллі Нікколо. Флорентійські хроніки. Державець. К., 1998.
3. Руссо Жан-Жак. Про суспільну угоду, або принципи політичного права. К., 2001. 349 с.
4. Франклін Бенджамін. Автобіографія. /перекл. з англ.. А.Діамант. К.: Фоліо, 2023. 256 с.
5. Франклін Бенджамін. Час – гроші. Секрет неминучого успіху. К.: Арій, 2023. 368 с.
6. Хрестоматія для студентів історичних факультетів вищих навчальних закладів України. Харків, 2000.
7. Хрестоматія з історії держави і права зарубіжних країн. К., 1998. 504 с.
8. Хрестоматія з нової історії. В 2-х ч. /Упоряд. Г.О.Цвікальська, С.М.Ходорков. Ч. I. К., Радянська школа, 1973, 159 с.; Ч. 2. К., 1973. 176 с.

9. Челліні Бенвенуто. Життєпис Бенвенуто, сина маестро Джованні Челліні, флорентійця, написаний ним самим у Флоренції. К., 1990.

Основна література

- 1- Акунін О.С. Нова історія країн Західної Європи та Північної Америки (1492–1918 pp.): хронологія подій :навч. посіб. Мико-лаїв: ТОВ «Фірма "Гліон"», 2013. 575 с.
- 2- Балух В., Коцур В. Ранньомодерна Європа. Чернівці: Наші книги, 2016. 704 с.
- 3- Гончар Б.М., Городня Н.Д. Нова історія країн Європи та США. 1870–1918 роки: підручник. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. 413с.
- 4- Дейвіс Норман. Європа: Історія. Пер. з англ. П. Таращук, О. Коваленко. Київ, Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2001. 1463 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Deivis_Norman/Yevropa_Istoriia/.
- 5- Горбань Ю.А. Історія сучасного світу. Соціально-політична історія XV – початку XXI століть. Київ: Знання, 2012. 438 с. <https://www.academia.edu/9411473/>.
- 6- Дженкінс Саймон. Стисла історія Європи. Від Перікла до сьогодення. Пер. з англ. В. Горбатська. Київ: Вид. група КМ БУКС, 2021. 384 с.
- 7- Історичні атласи і мапи Європи і світу. *History and Geography of Europe and the World*. URL: <https://euratlas.com/>.
- 8- Історія країн Західної Європи та Північної Америки Нового часу (кінець XV – початок XIX ст.) : навч. посіб. / за наук. ред. З. А. Баран; З. А. Баран, С. П. Качараба, Р. Б. Сіромський, Б. П. Чума. Київ: Знання, 2015. 533 с.
- 9- Історія країн Західної Європи та Північної Америки нового часу (XIX –початок XX століть): навч. посібник / за ред. Б.В. Сипко. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 456 с..
- 10- Копилов С., Боровець І. Нова історія країн Європи та Америки 1870-1918 pp.: міжнародні відносини. Практикум: навч. пос. для студ. істор. факультетів та факультетів міжнародних відносин ВНЗ. Кам'янець-Подільський:Медобори, 2006, 2014. 264 с.
- 11- Крип'якевич І. Всесвітня історія: у 3. кн. Кн. 2 : Середовіччя і нові часи. Київ: Либідь, 1995. (Історична бібліотека). 424 с. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0008077.
- 12- Кузьмін О.С. Нова історія країн Західної Європи та Північної Америки: навч. посіб. для студ. іст. спец. ВНЗ. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2011. 455 с.
- 13- Мак-Ніл Вільям. Піднесення Заходу. Історія людської спільноти. Пер. з англ. 2-ге вид., випр. Київ: Ніка-Центр, 2011. 960 с. (Серія «VIAE HUMANAЕ»; Вип. 2). URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Mak-Nil_Viliam/Pidnesennia_Zakhodu_Istoriia_ljudskoi_spilnoty_vyd_2011/.
- 14- Мустафін О. Справжня історія раннього нового часу. Харків: Фоліо, 2014. 416 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Mustafin_Oleksii/Spravzhnia_istoriia_rannoho_Novoho_chasu.pdf?
- 15- Мустафін О. Справжня історія пізнього нового часу. Харків: Фоліо, 2017. 429 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Mustafin_Oleksii/Spravzhnia_istoriia_piznoho_Novoho_chasu.pdf?
- 16- Орлова Т.В. Історія сучасного світу (XV–XXI століття): навч. Посібник. Київ: Вікар, 2008. 552 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Orlova_Tetiana/Istoriia_suchasnoho_svitu_XV-KhKhI_stolittia/.
- 17- Нова історія країн Західної Європи й Північної Америки. XVII –60-ті pp. XIX століття: підручник / Б.М. Гончар, О.П. Машевський, Н.С. Папенко та ін.; за ред. Б.М. Гончара. Київ: Видавничо-поліграфічний центр Київський університет», 2013. 735 с.
- 18- Hamilton N.A. Presidents: A Biographical Dictionary. 2nd Edition. New York: Facts on File, 2005. 497 p. URL: <https://www.twirpx.com/file/2329310/>.

1. Ададуров Вадим. Історія Франції. Королівська держава та створення нації (від початків до кінця XVIII століття). Львів: УКУ, 2002. 412 с.
2. Ададуров Вадим. «Наполеоніда» на Сході Європи. Уявлення, проекти та діяльність уряду Франції щодо південно-західних окраїн Російської імперії на початку XIX століття. Львів: Видавництво Українського католицького університету, 2007. 560 с.
3. Андерсон Бенедикт. Уявлені спільноти. Міркування щодо походження й поширення націоналізму. /Пер. з англ. В. Морозова. Київ: Критика, 2001. 271 с.
4. Арон Клод Фердинанд Реймон. Мир і війна між націями / Пер. з франц. В. Шовкун, З.Борисюк та Г.Філіпчук. Київ: Юніверс, 2000. – 686 с.
5. Бродель Ф. Матеріальна цивілізація, економіка, капіталізм, XVI–XVIII ст. У 3-х тт. Т.2. Ігри обміну. К.: Основи, 1998. 585 с.; Т.3. Час світу. К.: Основи, 1998. 631 с.
6. Вандич Пьотр. Ціна свободи. Історія Центрально-Східної Європи від Середньовіччя до сьогодення. / Пер. з англ. К.: Критика, 2004. 463 с.
7. Вебер М. Протестанська етика і дух капіталізму / пер. з нім. О. Погорілий. Київ: Основи, 1994.
8. Вульф Е. Європа і народи без історії. К.: КМ Академія, 2004. 535 с.
9. Вульф Ларі. Винайдення Східної Європи. Мапа цивілізації у свідомості епохи Просвітництва / Пер. з англ. С.Біленький за участі Т.Цимбала. Київ: Критика, 2009. 592 с.
10. Гелнер Ернст. Нації та націоналізм. Націоналізм. /Пер. з англ. К.: Таксон, 2003. 300 с.
11. Говард Майкл. Війна в європейській історії. /Пер. з англ. А.В.Яковини. Київ: Мегатайп, 2000. 168 с.
12. Головченко В.І., Рубель В.А. Нова історія країн Азії та Африки: колоніальний Схід (кінець XIX – друга третина XX ст.: Навч. посібник. Київ: Либідь, 2010. 520 с.
13. Гончар Б.М. Питання про «відповідальність» за виникнення Першої світової війни у висвітленні мемуарної літератури. // Наукові записки КНУ ім. Т.Шевченка. Т. VI. К., 2004.
14. Гончар Б.М. Право і сила. Парламентаризм Отто фон Бісмарка // Вісник Київського національного університету ім.Т.Шевченка. Історія. 2007. Вип. 89-90.
15. Городня Н.Д. Обставини розв'язання Першої світової війни очима сучасників. //Вісник Київського національного університету ім.Т.Шевченка. Історія. 2005. Вип.77-79. С.4-7.
16. Городня Н. Таємниці історії. Трагедія в Сараєво. // Дзеркало тижня. 24.07.2004. С.21. <http://www.dt.ua/3000/3150/47196/> <http://www.zn.ua/3000/3150/47196/>
17. Грицак Я. Страсті за націоналізмом. К., 2011.
18. Джеджула К.О. Історія Франції. К., 1954.
19. Драч О.О. Зарубіжна історіографія всесвітньої історії: навчальний посібник, Черкаси: вид. Чабаненко Ю.А., 2015. 164 с.
20. Європа: ідеї та процеси. Чернівці, 1998.
21. Іржавська А.П., Терещенко Т.В. Історія країн Азії, Африки та Латинської Америки нового часу: навч.-метод. посібник. Черкаси: ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2015. 416 с.
22. Історіографічний словник / ред. С.І.Посохова, Х.: ХНУ ім. В. Каразіна, 2004. 320 с.
23. Історія країн Західної Європи та Північної Америки нового часу: практикум для студентів історичного факультету. Львів, 2002.
24. Історична наука в термінах і поняттях: довідник, [В.Ф. Колесник та ін.; за заг. ред. Т.В. Орлової], Вишгород: ПП Сергійчук М.І., 201
25. Історична наука: термінологічний і понятійний довідник. Навч. посібник. К., 2002.
26. Касьянов Г. Теорії нації та націоналізму: Монографія. Київ: Либідь, 1999. 352 с.
27. Кирилюк Ф.М. Історія зарубіжних політичних вчень Нової доби: Навч. посібник. К., 2008. Електронний ресурс: <http://www.twirpx.com/file/683567/>
28. Лазоренко Т.Г. Англійська буржуазна революція XVII ст. // Українська радянська енциклопедія у 17 тт. /УРЕ АН УРСР, гол. ред.. М.П.Бажан. К., 1959.Т. 1. С.218-219.
29. Лібералізм: Антологія. /Упоряд. О.Проценко, В.Лісовий. Київ: ВД «Простір», «Смолоскип», 2009. 1128 с.
30. Маккормак Дж. Історія Ірландії. Київ: Юніверс, 2006. 296 с.

31. Мандрик І.О. До питання про історичну спільність і взаємозалежність народів Центральної та Південно-Східної Європи. // Соціально-економічні та етнополітичні зміни в країнах Центральної та Південно-Східної Європи. Ужгород, 1997. С. 162–165.
32. Мандрик І. Єдність історичної долі та співробітництво народів і країн Центральної Європи. // Геополітика України: історія і сучасність. 2017. Вип. 1. С. 7-15.
33. Мандрик І. О. Національне питання в Угорщині середини ХІХ століття в оцінці Йозефа Етвеша. //Науковий вісник Ужгородського університету. Сер. : Історія. 2013. Вип. 2. С. 145-150.
34. Мандрик І. О. Організація системи державного управління Угорщини у перші роки дуалізму (1867–1871). //Науковий вісник Ужгородського університету. Сер. : Історія. 2012. Вип. 29. С. 67-73.
35. Мандрик І.О. Проблеми відновлення державності Угорщини на першому етапі дуалізму (1867-1890 роки). Ужгород: Патент, 1997. 199 с.
36. Мандрик І., Минда О. Спільне та відмінне в історичному розвитку народів Центральної та Південно-Східної Європи у новий час (ХVІ – початок ХХ ст.). // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Історія. - 2022. Вип. 2. С. 163-171.
37. Мешко І.М. Громадсько-політичний рух і суспільна думка в Угорщині на рубежі ХVІІІ-ХІХ ст. Львів: вид-во ЛДУ, 1971. 189 с.
38. Мовчан С.П., Кипаренко Г.М. Велика Британія: географія, історія, культура. Львів: ПАІС, 2012. 496 с.
39. Мортімер Ієн. Століття змін. Яке століття бачило найбільше змін і чому це важливо для нас / Пер. з англ. Я. Машико. Харків: Ранок; Фабула, 2018. 448 с.
40. Нова історія. Ч. 1. 1640-1870 / За ред. О. Нарочницького. К.: Вища школа, 1975. 667 с.; Ч. 2.1871–1917 /за ред. М.Овчаренка. К., 1979.
41. Папенко Н.С. Отто фон Бісмарк. *Історичний журнал*. 2004. №4.
42. Помян Кшиштоф. Європа та її нації / Пер. з франц. Яреми Кравця. Львів: Каменяр, 2003. 169 с.
43. Постоловський Р. М. Світ на зламі епох: історія кінця ХІХ - середини ХХ ст.: Навч. посіб. для студ. вузів. Київ, 2000. 240 с.
44. Себайн Дж.Г., Торсон Т.Л. Історія політичної думки. К., 1997. С. 338-347.
45. Снайдер Тімоті. Перетворення націй. Польща, Україна, Литва, Білорусь. 1569–1999. /Пер. з англ. Антон Котенко, Олександр Надтока. Київ: Дух і Літера, 2012. 464 с.
46. Сухий О. Історія Бельгії. Львів : ЛА “Піраміда”, 2005. 260 с.
47. Таран Л.В. Французька історіографія (70-ті роки ХІХ ст. – 80-ті роки ХХ ст.). К.: Вища школа, 1991. - 103 с.
48. Тейлор А.Дж.П. Габсбурзька монархія 1809–1918. Історія Австрійської імперії та Австро-Угорщини. / Пер. з англ. Львів : ВНТЛ-Класика, 2002. 288 с.
49. Тернер Фредерик Джексон. Значення фронтиру для американської історії // Україна модерна. – Число 18. Пограниччя. Окраїни. Периферії. Київ: Критика, 2011. С. 11–46.
50. Тіндалл Д.Б., Шай Д.Е. Історія Америки (6-те вид.) / Пер. з англ. Л.Притула, Г.Сташків, О.Щур. Львів: Літопис, 2010. 904 с.
51. Тойнбі Арнольд Дж. Дослідження історії. Скорочені версії томів I-VI та VII-X Д.Ч.Сомервелла. Т. 1. /Пер. з англ. Віктор Шовкун. К.: Основи, 1995. 614 с.; Т. 2. / Пер. з англ. Володимир Митрофанов, Петро Таращук. Київ: Основи, 1995. 406 с.
52. Токвіль Алексіс де. Давній порядок і Революція. /Пер. з франц. Григорій Філіпчук. Київ: ЮНІВЕРС, 2000. 224 с.
53. Токвіль Алексіс де. Про демократію в Америці. /Пер. з франц.: Григорій Філіпчук та Михайло Москаленко; Передм.: Андре Жардена. Київ: Всесвіт, 1999. 590 с.
54. Троян С.С. Зародження і розвиток ідей німецького колоніалізму в 40-х – середині 80-х років ХІХ ст. – Київ-Чернівці, 1993. – 131 с.
55. Троян С.С., Горечанов Т.В. Отто фон Бісмарк: соціально-психологічний портрет на фоні Німецької історії ХІХ ст. – Чернівці, 1994.

56. Туряниця І., Ісак Ю. І., Андрусак Я. Я. Доба Нового часу у періодизаційних схемах історичної науки в Україні: понятійний апарат і методологічні засади. // *Věda a perspektivy: Multidisciplinární mezinárodní vědecký magazín: Мультидисциплінарний міжнародний журнал*. Praha, 2023. № № 8 (27). С. 332–350. DOI: [https://doi.org/10.52058/2695-1592-2023-8\(27\)-332-350](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2023-8(27)-332-350).
57. Уська У. Становлення системи державного управління Австро-Угорщини в 1860-1871 рр. Електронний ресурс: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Edu/2009_18_19/fail/Uska.pdf
58. Фісанов В. Програме суперництво (США та Австро-Угорщина у Центральній Європі в роки Першої світової війни). Чернівці, 1999.
59. Фукуяма Френсіс. Витоки політичного порядку. Від прадавніх часів до Французької революції / Пер. з англ. Роман Корнута. Київ: «Наш Формат», 2018. 576 с.
60. Фукуяма Френсіс. Політичний порядок і політичний занепад. Від промислової революції до глобалізації демократії / Пер. з англ. Тарас Цимбал (розділи 1–7) і Роман Корнута (розділи 8–36). Київ: Наш Формат, 2019. 608 с.
61. Харарі Ювал Ной. Людина розумна. Історія людства від минулого до майбутнього / Пер. з англ. Ярослава Лебеденка. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2016. 544 с.
62. Хижняк І.А. Нова історія міжнародних відносин у системному форматі (1648 –1918): підруч. для студ. ВНЗ – Київ: Вид. дім «Персонал», 2009. 224 с.
63. Цьольнер Еріх. Історія Австрії. /перекл.. з нім. Львів, 2001.
64. Шпорлюк Р. Комунізм і націоналізм. Карл Маркс проти Фрідріха Ліста. Київ: Основи, 1998. 480 с.
65. A New History of Ireland. – Vol.VI. Ireland Under the Union, II: 1870-1921. / Edited by W.E.Vaughan. – Oxford, 1996. Електронний ресурс: <http://turbobit.net/wfv37wn0py4o.html>
66. Aptheker H. A history of the american people: The American revolution 1763-1783. New York: New York International Publishers, 1960.
67. Magocsi Paul Robert. Historical Atlas of Central Europe, Third revised and expanded edition. Toronto – Buffalo – London: University of Toronto Press, 2018. – xiv and 275 p., 110 maps, 48 tables.
68. Stearns P.N. Long 19 th Century? Long 20 th ? Retooling That Last Chunk of World History Periodization. *The History Teacher*. 2009. Vol. 42. № 2. P. 223-228.
69. The Mexican Revolution. A Documentary History. Edited by J.Buchenau, T.Henderson. Indianapolis, 2022. 288 p.

Додаткова

- Андерсон Б. Уявлені спільноти. Міркування щодо походження й поширення націоналізму. К., 2001. Електронний ресурс: org.ua/anders/and.htm
- Бауер Отто. Національне питання і соціал-демократія. – К., 2004.
- Блуменау С.Ф. Просвітництво і проблема витоків Французької революції: сучасне бачення. /пер. на укр. Питання історії. 1998. № 9. Електронний ресурс: <http://ur.co.ua/35/3249-1-blumenu-s-f.html>
- Боев Ю.О. Політика Франції на Балканах напередодні першої світової імперіалістичної війни (1912-1913). К., 1958.
- Дворнік Френсіс. Слов'яни в європейській історії та цивілізації / Пер. з англ. Київ: Дух і Літера, 2000. 495 с. + карти.
- Дюма О. Королева Марго. (роман). /перекл.. з фр. К.: Априорі, 2017. 628 с.
- Історія Норвегії. / Перекл. з норвезької. Львів, 2001. Розділ 3.
- Історія Центрально-Східної Європи: Посібник для студентів історичних і гуманітарних факультетів університетів / За ред. Леоніда Зашкільняка. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2001. – 660 с.
- Касьянов Г.В. Теорії нації та націоналізму. К., 1999. 352 с. Електронний ресурс: <http://litopys.org.ua/kasian/kas.htm>

10. Козеллек Р. Часові пласти. Дослідження з теорії історії. К., 2006.
11. Колінгвуд Р.Д. Ідея історії. Пер. з англ. К "Основи", 1996-615 с.
12. Консерватизм: Антологія. / Упоряд. О.Проценко, В.Лісовий. К.: Простір, «Смолоскип», 2008. 788 с.
13. Концепт «Європа» : Навч. пос./ Ващенко А.В., Гаврилов В.М., Дятлов В.О., Казимір В.А., Кеда М.К., Коваленко О.О., Соломенна Т.В. Чернігів: Десна Поліграф, 2018. 296 с.
14. Кримський А. Історія Туреччини. Київ-Львів, 1996.
15. Крупницький Б. Теорії доби і сучасність. "Орлик" (Берхтесгаден), 1947, № 8.
16. Кулінич І.М., Павленко О.Г. Фішер про загарбницькі плани німецького імперіалізму в першій світовій війні.//УІЖ. – 1980. - № 8.
17. Лібералізм: Антологія. /Упоряд. О.Проценко, В.Лісовий. Київ: ВД «Простір», «Смолоскип», 2009. 1128 с.
18. Машевський О.П. Проблема Чорноморських проток у міжнародних відносинах (1879 р. – початок 1920-х рр.) – К., 2010.
19. Націоналізм: Антологія. /Упоряд. О.Проценко, В.Лісовий. К.: ВД «Простір», «Смолоскип», 2006. 684 с.
20. Плохій Сергій. Брама Європи: історія України від скіфських воєн до незалежності / Пер. з англ. Романа Клочка. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2016. 496 с.
21. Перша світова війна і слов'янські народи. К., 1998.
22. Перша світова війна: історичні долі народів Центральної та Східної Європи. Чернівці, 2000.
23. Поппер Карл. Відкрите суспільство та його вороги. Т.1,2. К., 1994.
24. Поппер К. Злиденність історизму. К.: Абрис, 1994. - 184 с.
25. Потульницький В.А. Україна і всесвітня історія: Історіософія світової та української історії XVII–XX ст. К., 2002.
26. Ремарк Е.М. На Західному фронті без змін. Роман. Харків, 2018.
27. Рубель В.А. Нова історія Азії і Африки. Постсередньовічний Схід (XVIII – друга половина XIX ст.). Київ: Либідь, 2007. 558 с.
28. Сахновський О.Є. Ірландська криза навесні 1918 р. у «Воєнних мемуарах» Девіда Ллойд-Джорджа. // Історична панорама. Зб. наук. статей ЧНУ. 2004. Вип. 2. Електронний ресурс: <http://lugansktrams.org.ua/forum/index.php?act=attach&type=post&id=202>
29. Сахновський О.Є. Ірландське повстання 1916 р.: наслідки політичних репресій коаліційного уряду Герберта Асквіта // Історична панорама. 2007. Вип.4. С.17-31. Електронний ресурс: <http://www.info-library.com.ua/books-text-10283.html>
30. Сахновський О.Є. «Якщо чехословаки..., то й ірландці...»: політична імплікація як стратегія Ірландської парламентської партії в 1916–1918 рр. // Історична панорама. 2007. Вип.5. С. 59-66. Електронний ресурс: <http://www.info-library.com.ua/books-text-10326.html>
31. Сеньобос Шарль. Сучасна Англія. Нарис розвитку її політичного життя 1814-1896 рр. /Пер. з англ. Львів, 1998. - 86 с.
32. Сміт Ентоні Д. Націоналізм. Теорія, ідеологія, історія. К., 2004. Електронний ресурс: <http://litopys.org.ua/smith/smt.htm>
33. Соболь О. Модерн. // Філософський енциклопедичний словник./ В.І.Шинкарук (гол. редкол.). К.: Ін-т філософії ім. Г.Сковороди НАН Укр.: Абрис, 2002. 742 с.
34. Україна модерна [міждисциплінарний інтелектуальний часопис, присвячений історії України та Центрально-Східної Європи кінця XVIII – XX ст.]. Львів Київ, 1996–2022.
35. Українська архівна енциклопедія. /Держкомархів України, УНДІАСД; редкол.: І.Б.Матяш (голова), І.Н.Войцехівська, Л.А.Дубровіна [та ін.]; ред.: С.С.Артамонова, А.М.Катренко, Київ, 2008. 882 с.
36. Феніч Володимир. Українське питання напередодні та в роки Першої світової війни в політиці воюючих держав (на матеріалах діяльності спецслужб). // Україна на міжнародній арені у XX столітті: наук.-метод. зб. матеріалів конфер. на допомогу учням шкіл і студентам

- (Ужгород, 13 травня 1999 р.) / упорядк.: В.Мельник, Р.Офіцинський. Ужгород: Патент, 2000. С. 15–30.
37. Чухліб Тарас. Відень 1683. Україна-Русь у битві за «золоте яблуко» Європи. Київ: ТОВ «Видавництво «КЛІО», 2013. 559 с., іл.
38. Шлапак А.В. Хронологічні таблиці з нової історії країн Азії та Африки XVI ст. – поч. XX ст.: довідник. Київ: Саміт-книга, 2018. 464 с.
39. Шевченко О.О. Історія держави і права зарубіжних країн. Хрестоматія. К., 1995.
40. Штоурц Г. Проблема вирішення конфліктів в поліетнічних державах: висновки з історичного досвіду Австрії 1848-1918 // Європейська політика: від регіональних конфліктів до першої світової війни. Чернівці, 1995.
41. Шумпеттер Йозеф. Капіталізм, соціалізм і демократія. К., 1995.
42. Barrow I. The East India Company, 1600-1858. A short history with Documents. Indianapolis, 2017. 208 p.
43. Burnette, Joyce. Gender, Work and Wages in Industrial Revolution Britain. – Cambridge University Press, 2008.
44. Civil War and Reconstruction, 1860-1877. Електронний ресурс: <http://erenow.com/common/unitedstateshist/28.html>
45. Clark, Kenneth. Civilization. A Personal View. – New York and Evanston: Harper&Row, 1969. – P. 321-348.
46. Cultural Politics at the Fin De Siecle. / Edited by Sally Ledger and Scott McCracken. Cambridge University Press, 1995.
47. Diallo B., Senghor L. White War, Black Soldiers. Two African Accounts of World War I. Indianapolis, 2021. 200 p.
48. Eastern and Western Europeans Differ on Importance of Religion, Views of Minorities, and Key Social Issues; Pew Research Center, 29.10.2018. Електронний ресурс: <http://www.pewforum.org/2018/10/29/eastern-and-western-europeans-differ-onimportance-of-religion-views-of-minorities-and-key-social-issues/>
49. European Diplomatic History, 1815-1914. Documents and Interpretations / Ed. by Herman N.Weill. New York, Exposition Press, 1972.
50. Fodor P. A szultán és az arany alma. Tanulmányok az oszmán-magyar történelemről. Budapest, 2001.
51. Frey J. The Indian Rebellion, 1857-1859. A short History with Documents. Indianapolis, 2020. 224 p.
52. Halecki O. Borderlands of Western Civilization: a History of East Central Europe. Second Edition. Safety Harbor, FL: Simon Publications, 1980. 547 p.
53. Helle K. The Cambridge History of Scandinavia. Cambridge, 2003.
54. Inalcik H. The Ottoman Empire. The Classical Age, 1300-1600- London, 1973. <https://ru.scribd.com/document/409317000/%C4%B0nalc%C4%B1k-Ottoman-Empire-Classical-Age-pdf>
55. Kohut Thomas A. Wilhelm II and the Germans. A Study in Leadership. New York, Oxford, 1991.
56. Marxism. Електронний ресурс: <http://www.britannica.com/topic/Marxism>
57. McNeill William. History of Western Civilization. A Handbook. University of Chicago Press, 1969. Електронний ресурс: http://books.google.com.ua/books?id=a98qN3HHG9gC&pg=PA493&hl=uk&source=gbs_toc_r&ad=3#v=onepage&q&f=false
58. Mowat R. B. A History of European Diplomacy, 1815-1914. London, 1922. 326 p.
59. Niederhauser E. Nemzetek születése Kelet-Európában, Budapest: Kossuth Könyvkiadó, 1976. 245 old.
60. Pan-Germanism. Електронний ресурс: <http://www.britannica.com/event/Pan-Germanism>

61. Reconstruction. United States History. Електронний ресурс: <http://www.britannica.com/event/Reconstruction-United-States-history>
62. Scott, Eben G. Reconstruction during the Civil War in the United States of America. Boston, 1895. Електронний ресурс: <https://archive.org/stream/reconstructiondu00scotuoft#page/n3/mode/2up>
63. Sullivan Tim. Irish Home Rule and Resistance, 1912-1916 / Loyola University New Orleans, 2003 // <http://www.loyno.edu/~history/journal/documents/Rule.PDF>
64. The New Cambridge Modern History. V.11. Material Progress and World-Wide Problems. 1870-1898. Cambridge University Press, 1962.
65. The New Cambridge Modern History. V.12. The Shifting Balance of World Forces. 1898-1945. Cambridge University Press, 1968.
66. The New Cambridge Modern History. V.13. Companion Volume. Cambridge University Press, 1979.

Інформаційні ресурси

1. Велика українська енциклопедія. URL: <https://vue.gov.ua>.
2. <http://istoria.com.ua/>
3. <http://uchebnik-besplatno.com/>
70. Електронна бібліотека інституту історії України Національної академії наук України. URL: <http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe>
71. Електронні версії підручників. URL: <https://lib.imzo.gov.ua/yelektronn-vers-pdruchnikv/>
72. Наукова література з історичної тематики. URL: <http://www.auditorium.ru/>
73. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського: електронні фахові видання. URL: www.nbuv.gov.ua
74. Національна парламентська бібліотека України URL: <http://www.nplu.org/>
75. Офіційний сайт ЦРУ США (статистичні дані, історія і карти по усіх країнах і територіях світу). URL: <http://www.cia.gov>.
76. <http://modernhistory.onu.edu.ua> –сайт кафедри нової та новітньої історії Одеського Національного університету ім. І.І. Мечникова
77. <http://www.hist.msu.ru/ER/Etext/PICT/modern.htm> – збірка історичних джерел з нової та новітньої історії.
78. <http://www.vostlit.info/Texts/Dokumenty/index.phtml?id=2070> – сайт історичних документів.
79. Український гуманітарний огляд - сайт кафедри історії Києво-Могилянської академії <http://history.ukma.kiev.ua/journals/uho>
80. Схід-Захід: історико-культурологічний збірник http://keui.wordpress.com/shid_zahid/
81. Часопис та видавництво Критика <http://krytyka.com/>
82. <http://historians.in.ua/> – Сучасні тенденції розвитку історичних досліджень, нові видання, монографії, рецензії, дискусії видатних вчених-істориків

**Результати перегляду
робочої програми навчальної дисципліни**

Робоча програма перезатверджена на 20__ / 20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ____).
(потрібне підкреслити)

протокол № ____ від « ____ » _____ 20__ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20__ / 20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ____).
(потрібне підкреслити)

протокол № ____ від « ____ » _____ 20__ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20__ / 20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ____).
(потрібне підкреслити)

протокол № ____ від « ____ » _____ 20__ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20__ / 20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ____).
(потрібне підкреслити)

протокол № ____ від « ____ » _____ 20__ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)